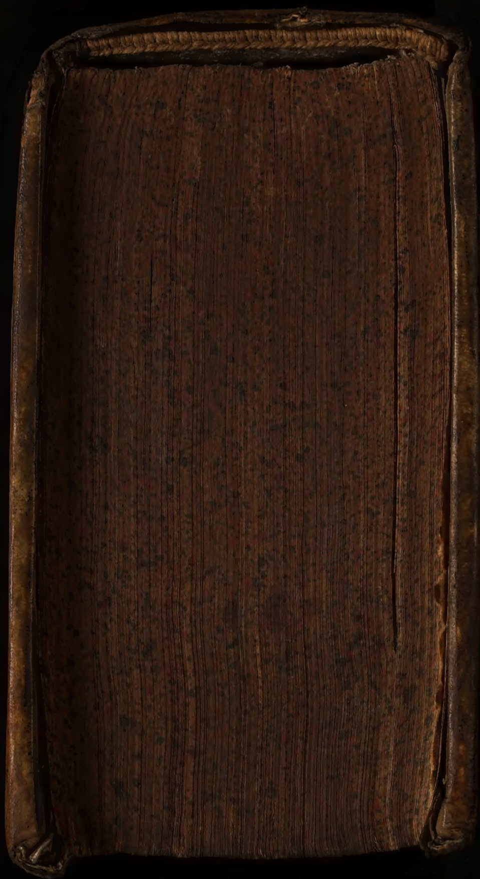
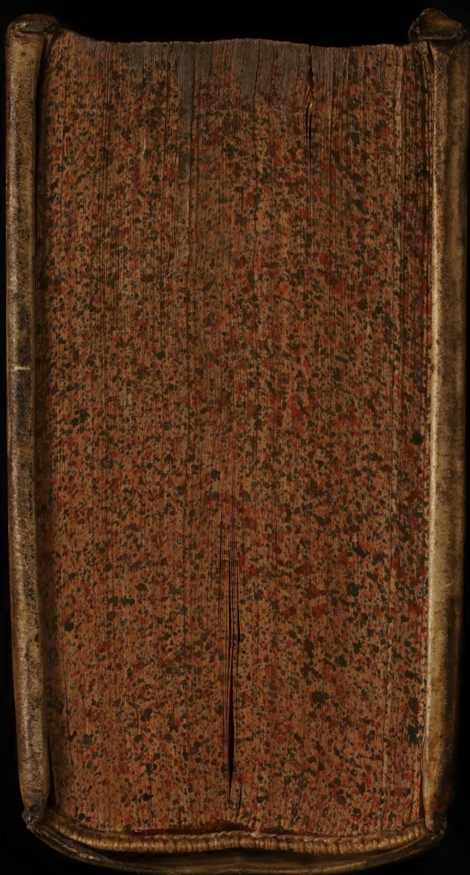
Manlius

1563

MANLIUS (Johannes)

– 36

LIBELLVS

MEDICVS VARIORVM EXperimentorum, quæ nunquam in lucem prodierunt.

A IOANNE MANLIO

Ex plurimis D. Philippi Melanchthonis, & quorūdam aliorum clarissimorum uirorum prælectionibus collectus, ac ab eodem in ordinem distributus.

Inseruimus etiam huic quosdam sales iucundos lectu, cum X. Tabulis, tam Medicis quàm pharmacopœis ualde utilibus futuris.

Cum Præfatione IOANNIS IACOBI PARETI, philosophiæ & medicinæ Doctoris: Item, Rerum & uerborum memorabilium INDICE copioso.

BASILEAE.

IOANNIS MANLII AD TEMperantiæ & sobrietatis fautores Præfatiuncula.

GRAVE & *insigne dictum diui Pauli est, Habete honorē corpori: quo multiplicem materiam cōplectitur. Præcipuè uerò hoc loco quæritur, de discrimine inter hominum & reliquorum animalium corpora. Hanc quæstionem ut appositè explicemus, prius generalia quædam præmittēda uidentur, quæ ad meliorem reliquorum intellectū facient. Primùm omnium constat, in brutis multiplices esse umbras, & simulchra plurimùm cum hominibus cōuenientia, imò in quibusdam longè homini præstantiora. Exempli gratia, equi suum insessorē, & itinera, quæ semel confecerint, agnoscunt: ceruus auditu, aquilæ uisu, canes odore superant homines. Eiusmodi qualitates Deus suo quodam consilio animantibus indidit. Veruntamen in ipsis nō est actus reflexus, quo honesta à turpibus, utilia ab inutilibus discernere ualeant. Adde quòd multo minus quæ honesta sunt, præ turpibus eligant, cùm harum semina non obscura in hominū mentib. deprehendantur. Quæ si quis altius introspiciat, facilè habebit quod ad propositam quæstionem respondeat. Habet autem homo maiora & excellentiora dona: quia ipse*

est domicilium diuinitatis, in quo Deus habitare uult, sicut pulcherrimè hoc 1. Petri 2. describitur, ubi Apostolus ait: Vos estis domus spiritualis, sacerdotium sanctum, ad offerendas spirituales hostias, acceptabiles Deo per IESVM Christum. Siquidem uerò Deus in homine habitet: oportet ut ædificium sanctißimæ Trinitatis sit immaculatum ab omnibus huius seculi desiderijs, & iniquitatibus: à quibus uas nostrum custodire in sanctitate iubemur à Paulo, 1. Theß. 4. Deinde non omni tempore interitui obnoxia erunt nostra corpora, sed Deus etiam ea transformabit, & filij sui corpori conformia reddet, sicut Paulus ad Philippenses scribit: ubi tum Deus erit omnia in omnibus. Quare si nostris corporibus debitum tribuere honorem uelimus, utamur illis ad celebrationem nominis diuini, & proximi utilitatem. Hoc autem uarijs modis fieri potest, & debet. Quidam ingenij sui neruos, omniaq; studia eò dirigunt, ut utilibus scriptis nominis diuini celebratio propagetur, & multorum hominum utilitas quæratur. Alij liberales manus porrigunt egenis, & strenuè iuuant honestos piorum inopumq; hominum conatus & labores: inuitati proculdubio insigni præconio, quo Christus sua in ipsis opera (ut cum Augustino loquamur) coronabit. Id quod Matthæi 25. capite longo catalogo recenset. Et ut uno uerbo dicam, quiuis suo corpori

corpori honestatem potest tribuere, quando uocationi, quàm sibi Deus iniunxit et commendauit, sedulam diligentiã suam ac labores tempestiuos cum temperantia mixtos impertitur. Sic e regione perdimus & quasi occidimus corpora nostra, si excessum diurnis nocturnisq; comessationibus, aut ingurgitationibus, uel etiam immodicis uigilijs faciamus: quod uitium, proh dolor, nostram Germaniam grauißimo damno affecit, datq; locum ueteri dicto: Plures nimirum gula quàm gladio perire. Hac de causa nõ frustra Saluator noster nos ad temperantiam, propter ingentia mala quæ ex intemperantia sequũtur, adhortatur: Attendite, inquiẽs, ne grauentur corda uestra crapula, & ebrietate. Quod si nihil aliud temperantiam nobis inculcaret, uel infinita eius commoda id obtinere debebant. Hac enim cordis affectus aptiores ad orandum & puriores conseruantur, & industria animi ad quasuis actiones uocationis nostræ obeundas alacrior fit: ut experientia ipsa testis est. Hæc præmittere uolui, Lector, ut mecũ ad maiorem sobrietatem seu temperantiam multos alios inuitem: deinde ut cogitemus, nos non potui, cibo, alijs'ue corporalibus uoluptatibus destinatos prorsus esse: sed corporalia bona à Deo in hunc finem esse creata, ut nobis inseruirent. Nos uerò Creatori tribueremus, quod à nobis postulat. Ad eiusmodi rerum

cōſiderationem optima methodo te ducet Libellus ille noſter Medicus. Videbis enim, quàm leuibus ac tenuis momenti medicamentis tuam ualetudinem tueri poßis: quæ ſi negligerentur, facilè ualetudo labefactaretur. Sicut eius rei exēpla ſingulæ familiæ nobis præbere poſſunt. Quiſquis ergo corporis tui curam & conſeruationem habere, illudq́; præſeruare à uariorum morborum conflictationibus cupis, hunc noſtrum laborem non poſtremo loco colloca, inter ea ſtudia quæ hac de re poſſunt tradi. Faciet breuitas compēdioſa, ut longè plures inde percipias utilitates, quàm uno atq; altero uerbo tibi prædicare queam. Prius ergo cognoſce, quàm iudices, aut deſpicias.

Bene uale.

IOAN-

IOANNIS IACOBI PARETI, PHILOSOPHI ET MEdici, ad Lectorem

PRAEFATIO,

In qua Medicinæ laus & utilitas breuiter comprehenditur.

QVANTA ſit Medicinæ præſtantia, quamq; honorificè ueteres illi uerè ſancti & ſapientes homines, de ea iudicarint, uel unus certè Homerus, uates ſine dubio rerum humanarum peritiſs. abundè teſtatur, qui hanc artem longè pulcherrimo elogio nobilitauit, inquiens:

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Hominem enim Medicū, multis alijs hominibus præſtare cenſuit: quod Poeta acerrimi iudicij nunquam dixiſſet, ſi nō uidiſſet, tantum oportere tribui, tam eleganti rerum naturę cognitioni. Quid quòd Homero non tantum uetuſtiores, ſed etiam grauiores uiri, Medicis diuinos honores habuerūt, eosq; beneficentia & ſtudio in numerum deorum ſuſtulerunt? Quod grauiter quidē illi & con

ſtanter fecerunt, ut eorum ferebat religio: iudicabant enim illi, hanc ſapientiā non humanam, ſed cœleſtem eſſe, quæ tam arcanas rerum uirtutes, in ipſis naturæ uenis reconditas & abſtruſas, euoluere, & in lucem proferre poſſet: neque hominis, ſed Dei eſſe, tanta hominibus commoda adferre. Quare meritò apud eos in diuino honore erant, à quibus diuina beneficia percipiebant. Principē deniq; locum ueteres, inter honeſtiſsimas diſciplinas Medicinæ dederunt: ut interim taceam Græciam, quæ cum omni genere diſciplinarū maximè floreret, Hippocrati eos honores habuit, quos prius Herculi monſtra tollenti detulerat. Ex quo Medicinæ ſplendor & dignitas æſtimari debet: cum ea regio, quę ſic uiris ſapientibus præſtabat, ſic optimarum rerum iudicio pollebat, Medicinā tam exquiſitis honoribus exornarit, ut dignitate eam Herculi minorum gentiū Deo adæquaret. Quapropter illud ſtudium iam olim fuit tantū regum, principum & nobilium: nec uulgaris homo, aut ex plebeio ordine, potuit in illo uerſari. Nobiles certè familiæ hanc inſignē

doctrinam

doctrinam apud priſcos excoluerunt. Exemplum eſt ipſe Hippocrates, qui è magna gente ad Medicinã acceſsit. Fuit enim natione quidem Cous, Heraclidæ autem & Phænaretes filius, ab Hercule Æſculapioq́; genus ducens. Hic igitur cum genere & opibus magnus eſſet, ad Medicinam ſe contulit potius, quàm ad aliud inſtitutum ullum: atq; in pulcherrimo hoc campo ita expaciatus eſt, ut nihil intentatum, nihil inexpertum reliquerit, omnia elaborata & ſummo iure exiſtimata literis conſignarit. Eaq́; uerſantur in oculis, tenẽtur manibus, & ad uſum omnino à natura exprompta, & quid poſsint ſapore conſignata, atq; indicata notis: & à maioribus noſtris, ab optimis magiſtris, noſtra memoria explicata ſunt, quę iam deſerta ac ſuppreſſa iacent, quia neglecta. Hic uno atq; altero remedio contentus eſt, quæ ſcilicet accepit oraculo, nec ulli reuelanda putat. Sed ego ſic arbitror, optima eſſe remedia quæ plurimis cognita, plurimis probata ſunt. Alteri elementa ſordent, & quicquid eſt elementare: hinc noua elementorum ſoboles: hinc æther & cœ

lum ipſum ad remedia expriméda ſunt. Hìc abdita naturæ latét, & deliciæ diſciplinæ: nō aliæ ſunt ſalutis opes, & præcia Medicinæ, niſi quæ κιαςοιχείωσις illa, magna indignatione rerum à natura extorqueat. Parum ſarta eſt uita, & ualetudo corporis, niſi quæ magno conſtat. At cōtrà res habet, quia frugi Medicū oportet curare quàm minimo.

Officinę componuntur magno, uaria ſupellex inſtruitur, uitrea labra, catini, pyramides, folles, aliaq́; plurima: tépe-rantur ignes, materia quoq; nuncupato uoto, appellato numine, ex ephemeride Mathematica notato cœlo legitur, atq; comparatur: articulantur uaſa ſuoq́; luto & argilla compinguntur: alij aurę adipatus oblinuntur: alij uiæ corniculis patent. Itaq; natura prorogatur, ſolicitatur flabris, uexatur igne, cōflatur, coquitur, exprimitur, donec reſoluatur, ſecumq́; diuortium faciat: ac tam perplexa cura ſua Saturno, ſua Mercurio & Ioui, ſua Soli & Lunæ, ac reliquis Planetis genitura deducitur, atq; hi denuò conflati inter ſe transformantur. Hinc diuina & cœlo ducta remedia, quæ dij illi

euocati

euocati cœlo, & iam fornacib. excocti, ſuis regibus atq; principibus parturiũt. Putrida uerò abiectaq́; iacent exprom pta auxilia, nobiſcũ nata, & ſine impendio parata domi: uulgaris eſt natura, & fœculenta Medicina elementorum, qua uulgus & fæcem hominũ uti oporteat. Illiberalis ſcilicet, atq; euidens natura, omnia ſalutis inſtrumenta intus abſtruſit: aut effœta defectaq́; ſucco, nihil contra morbos concepit: uel non parit quidem, niſi cõflata, cocta, ſoluta deniq; miris artibus exprimatur. Sed hæc uitia ſunt & fabulamenta artificũ: nulla artis culpa eſt: quæ à præclaris ingenijs parta excultaq́;, magna ſupellectile rerũ Medicinã auxit. Fruamur potius, more maiorum, natura nobis domeſtica atq; familiari: legatur materia nobiſcũ edita, quamq́; ultronea natura promit. Alijs autem remedijs ueluti externa manu, & auxiliaribus copijs uti conueniet.

In eadem cauſa ſunt, quibus nihil placere poteſt, niſi quod Indiam loquatur, & extremum Oceanum: qui tantum externa probant, & exoticas merces admirantur. Hunc errorẽ ignoratio primùm

peperit:

peperit: deinde quia rudibus ingenijs bonarum rerum consuetudo grauis est. Et bona fide oblatæ merces uulgo sordescunt. Quid quòd externa illa longo quæsita mari, grauibus periculis inuenta, insanoq́; sumptu comportata, exoleta ferè, adulterata, suspecta denique ad nos perueniunt? nec alio sæpè momento constant, quàm impostura? An non hæc dementia est, ita subscribere alienis: uieta, euanida, ac ferè dubia auxilia sic persequi, ut uigentem domi, extemporaneam, certamq́; Medicinam deseras? Calcantur multa (quemadmodum Herophilus, clarus in Medicina, sensit) & sunt in oculis, quæ conflatis, fusis, recoctis, quæ ex India & rubro mari cõportatis, rectè præferas. Vernaculæ sunt nobis, atq; domesticę naturæ opes, quibus sanitas conseruari, morbus profligari queat. In fæce rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obsoletis, ac ꝓpè nullis, remedia condita sunt. Veluti paucis in hoc Opusculo cernere licet, ubi remedia quædã uerè εὐπόριστα, experta, naturæq́; amica reperiuntur: magnis laboribus, magnisq́; uigilijs ex D. Philippi

lippi Melanchthonis, piæ memoriæ, lectionibus, à Doctiſs. uiro D. IOAN. MANLIO, ſummo ſtudio atq; diligentia collecta, ac cõportata: qui ſuas partes eſſe duxit, ea in Libello hoc, de abditis nonnullis ac mirandis morborũ ſanationibus quædã, tumultuaria quaſi (ut uidebantur) feſtinatione, ex tempore potius effuſa, quàm à cura diligentius exarata, iterum relegere, utcunq; in ordinem redigere & in publicum dare: ne ſi qua in his eſſet utilitas, cùm præſentis tum futuri ſeculi hominibus inuideretur.

Porrò, quantum ſit illius uiri aduerſus poſteritatem omnem officium, uel ex hiſce quæ noſtro ſeculo faciunt homines, licet intelligere: quorum ſi quis uel exiguam habet artis portiunculam, καὶ μικρόν τι τῶν ἐμπειρίᾳ δοκιμαζομένων φαρμάκων, quantum gloriatur, quantumq́; id celare ſtudet? ut ne amiciſsimis quidem communicari uelit. Veluti qui experimentum habent aduerſus morbum aliquem: id enim alij non expediunt, niſi magno ꝓpoſito præmio: aut ſi promãt, minimè tamẽ cæteris id patefieri uolũt. At noſter Manlius ille, quæ multis uigilijs,

lijs, longo temporis interuallo didicit, posteris uniuersa effundit, & fideliter depromit: quæ profectò est animi quædam magnitudo illius hominis. Siquidẽ occultatio rerum non aliunde, quàm ex animi deiectione proficiscitur. Quapropter primùm ab omnibus bonis qui aliquid utilitatis ex labore huius Manlij, uel ipsi, uel posteri eorũ percipient, meritò laudari & tueri debet: deinde etiam ab ijs qui hortatores, & incitatores ipsi extiterunt, ut hæc & priora posteritati committeret, qui à Zoilorũ calumnijs huic postremo seculo usitatis eũ defendere, & patronos se ostendere uelint. Facilè enim labor alterius potest uituperari, præsertim à talibus qui non subierũt. Quisq; ergo gratitudinẽ suam erga hunc bonum uirum, qui in honorem Dei, & utilitatem posteritatis laborauit, declarare studeat. Nã tales certè sunt promouendi, summoq́; amore amplectendi, colendi, obseruandi, ac omnibus officijs afficiendi: qui non solùm sibi uiuũt, sed etiam alijs quamplurimis prodesse cupiunt: insuper huius boni uiri diligentia & sedulitas omnibus prodesse poterit,

dextrè

dextrè aliorum labores iudicantibus, quibus haud dubiè rem gratiſsimam fecit. Si qui uerò ſunt ſcioli, quibus argumentum calumniandi nunquam defuturum nouimus, ac ueluti innatum eſt optima in peiorem partem interpretari, nulliſq; honeſtis & utilibus laborib. delectari, atq; ſuam cantilenã (ſicut coccyx conſueuit) ſolum admirari: illis dictum eſto, quod in inuſitato & communi Grę co Prouerbio dicitur: *μωμήσεται τὶς θᾶσον ἢ μιμήσεται*. Habemus etiam alia, quæ alio tempore his ipſis, & auaris ſeu fucis aliorũ laborem ad ſe arripientibus, abunde declarabimus, ſicubi huic bono uiro ſua maleuolentia uel auaricia obeſſe ſtudebunt. Hæc erant, Lector, de quibus nunc temporis te commonefaciendum eſſe duximus. Vale: ac bonorum doctorumq; labore, ſicut apis ſedula, fruere.

IN LIBELLVM HVNC Medicum Samuelis Holtzachij ad Lectorem, Carmen.

ARtes ad medicas referenda sequentia scripta,
Summo ridiculis margine plena iocis:
Non uni uoluit, sed multis, optime Manli,
Ingenium studijs inuigilare tuum.
Cunctorumq; capax, quæ continet igneus æther,
Arctis limitibus se cohibere negat.

Aliud, ad eundem, à quodam docto uiro, deq; studijs benemerito, compositum.

Quæris opem medicam si quis, curamq; leuandi
Lethales morbos, hîc medicamen habes.
Repperies lepidos hîc, dulciloquosq; lepores,
Quos tibi collectos MANLIA *cura dedit.*
Sæpius ingentes morbi sermone leuantur,
Atq; remittenti sæpè dolore cadunt.

OBSERVATIONES VTILes pro suorum corporum homicidis.

ANcipiti si uis præceps occurrere morti,
Sæpè tibi uenas incidito, sæpè lauato.
Sit cibus immodicus, numerosaq; pharmaca sume:
Sollicitus uiuas, grauibusq; obstringere curis.
At uacans studijs, fœtensq; habitato cubile,

Inuidiaq;

Inuidiaq; iraq; frequens consumere, nullis
Viuito cum socijs: uitam sic perdis, & horas.

Ein nützlich regiment/für die so vor der zeit zům todt eilen.

Wer vor der zeit wil sterben/
Der soll sich vleisig bewerben/
Offt baden vnd aderlassen/
Fressen vnd sauffen one massen:
Vil wachē/bekümern das leben/
Sich in schwäre sorg begeben:
In stinckenden gemachē wonen/
Mit zorn sich nicht verschonen:
Alle gschelschafft vermeiden/
Pillulen vnd artzeney offt leidē:
Das sein zehen gůtter stuck/
Dē gsundē leben zů vnderdruck.

IN LIBELLO MEDICO Errata.

Fol.3.6 ægrotus 4.20 incalescere 5.6 pleuritide 11.16 affici 15.7 smaragdus 17.11 ualetudini 32 irritato ibid. irritatis 39.13 haustu 93.15 suppositorijs 94.1. crassa. ibid. obseruandum 99 in penult. sale in ult. post sale, dele e 107.1 autem.

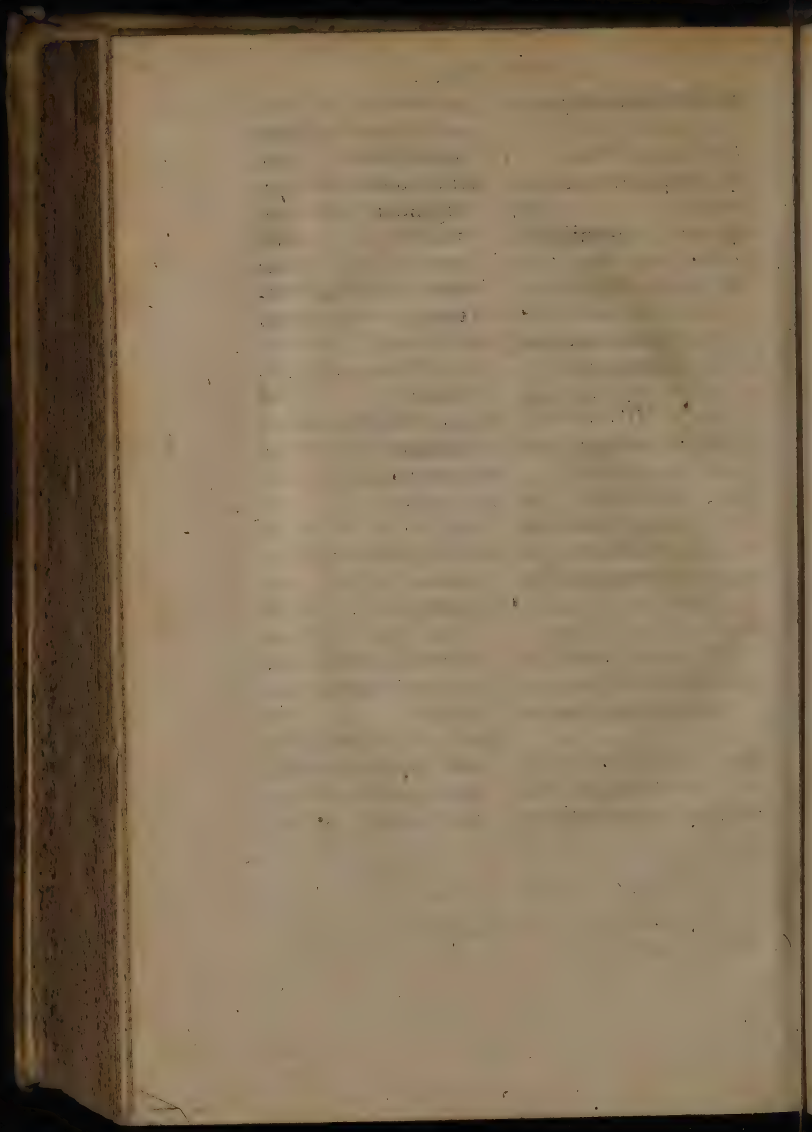
**

RERVM ET VERBORVM *in libello Medico memorabilium* INDEX.

chamæ-

FINIS.

LIBELLVS MEDICVS.

SYRACH de arte medica dicit: Dedit Deus scientiam, ut conglorificetur in mirabilibus suis. Quibus uerbis significare uult, quòd illa substantialis efficacia in singulis remedijs sit testimonium de prouidentia diuina, & quòd singulæ res ad usus hominum sint conditæ. Deinde sunt etiam quædam res ad animantium conseruationem destinatæ. Illud enim uerissimum est, multos periculosissimos morbos leui cura, si in principio mediocria, & ferè nullius momenti remedia applicata sint, curatos esse. Quòd uerò interdum curationes sint infeliciores, id plerunq; fit malicia hominum, nolentiũ fidelib. & doctis medicis obedire, ijsdemq́; temperantiam mediocrem, quam curatio requirit, præstare. Cuiusmodi exempla sunt hæc sequentia.

Contemptus medicorum pœnæ.

Quidam ex collocutoribus in conuentu

Ratisponensi laborabat febri, iubebatq; sibi adferri aquam: & uno impetu tres cantharos aquæ exhauriebat. Medicis eū obiurgantibus, respondit: Vos medici nostis meam naturam, ego sum robustus Sueuus. At paulo pòst ex illa intemperantia moritur, quia epar antea ualdè calebat: infusaq; nimia aqua, uehementior pugna per antiperistasin facta, debilitatum epar, et eiusdem epatis uirtus calore febrili, accedente illa infusione aquæ, uincebatur: unde statim epatis putrefactio est sequuta.

Bonus & honestus uir Bononiæ incidit in febrim, & fide medicorum ualetudini est restitutus. Cum uerò minus diligenter custodiretur à socijs, uidit in mensa poculum uini stare: quo arrepto & exhausto, rursum in morbum incidit, & febri extinguitur.

Impostores, qui prætextu medicinæ homines fallunt.

Quidam Princeps pulcherrimus, robusto etiam corpore, tantum mortuus est scelere (non dicam inscitia) chirurgi: cum alij docti medici eum monerent, ne uteretur

tur illa medicatione. Ille optimus Princeps cœperat laborare pleuritide, quæ initiò quidem est curabilis, præsertim antequam ad eam febris accedit, si tantumodo philosophica ratio adhibeatur: quando uidelicet ægrotus (ut postea indicabimus) bibit succum chamæleontis, & bonam diætam adhibet. Medicus uerò Principis illius, uir excellenti doctrina præditus, & medicinæ non uulgariter expertus, in illo morbo ritè physico more procedebat. Sed Princeps habebat chirurgum, qui obtemperabat eius affectui. reprimebat enim calorem frigida terra, ad plantã pedis applicata. sed ita repreßit calorem, ut rediret ad cor: ubi ita auctus est, ut sic inflammatus Princeps ille medicatione, deniq; moreretur. Hæc sunt nobis à fide dignis, & qui huic medicationi præsentes interfuere, uiris recitata.

Erat hic nobilis Pomeranus de Massauu, qui curabatur uino Maluatico in pleuritide: erat enim ab indocto medico sic persuasus. Tandẽ bonus ille adolescens sic inflammatus est, ut spacio tridui moreretur.

Quidam sacerdos non procul à Torga, curabat luscos oculos, scribendo characteres, & appendendo illis de collo, addens uidelicet hæc uerba Germanicè: **Der teuffel kratz dir die augen aus/ vnd scheiss dir in die luckhen.** *id est, Diabolus tibi oculos eruat, & cacet in cauitates. Sic illis fantasijs multos homines decepit.*

Pleuritidis curatio.

Non est magis præsens & subitaneum remedium contra pleurisin, quàm succus ex chamæleõte uulgari herba, Germanicè **Marien distelln** / *expressus: quẽ si ini tio morbi patiens bibat, tũc statim remissionẽ & leuamẽ illius morbi sentit. Hoc remedio multos adhuc uiuẽtes curauimus.*

Memini optimum quendam uirum nobiscum iter in æstu facientem, in conuiuio in calescere (eramus enim apud homines lo cùpletes, & lautè cibo & potu pleniore nos excipientes) & laborare pleuritide: cui meus frater dabat pharmacum, quo etiam est usa uxor D. Martini Lutheri. Descendebat frater meus in stabulum equo-

rum,

rum, & exprimebat ex ſtercore equino ſuccum: cui, ad fallēdum, ſaccharum inſperſit, & ægrotanti hauriendum præbuit, iubens eum ſimul in lecto dormire. Hac unica curatione ille poſtridie fuit curatus.

Ego ſum curatus in pleuritide, tantum contuſa maxilla piſcis lupi, cocta & pota. Nunc hanc ipſam ob cauſam tales maxillas, præſertim in grandioribus lupis, diligētius reſeruo.

Colici doloris curatio.

Curaui ſæpiſsimè noſtros ſcolaſticos colico dolore laborantes, hoc leuiſsimo remedio: ut tantum in locum affectum, ſaccum auena impletū calefactumq; imponerent: & ita ſunt citò curati.

Alexipharmaca, ſiue Alexiteria.

Eſt mirabilis naturæ terra Lemnia. nam Dioſcorides ſcripſit, hircinum ſanguinem miſceri Lemniæ terræ. Cuius remedij magnus uſus eſt. Quare Galenus ipſe ea loca adijt, ut exploraret certò, quomodo appararetur: comperitq; naturam eſſe metallicam, ſine mixtura ſanguinis hircini. Eſt autem hodie in tanto uſu, tantaq; admira-

tione apud Thraces & Græcos, ut Turcicus imperator peregrinis legatis terrã Lemniam inter peculiaria dona dare soleat. Est enim terra Lemnia optimum & præstantißimum remedium in peste ac dysenteria. Turcicus Imperator donauit Schoppero Legato Imperatoris aliquot massulas, pro singulari munere.

Contra scorpij ictus.

Quando scorpius necatur in oleo, illudq́; sauciato à scorpio illinitur, tunc sauciatus curatur.

Quidam eques apud nos uenit ad medicum Vlmensem, Doctorem Stock *(qui erat medicus omniũ principum in nostra uicinia, habebatq́; suam singularem fortunam curandi morbos) dicens: Domine Doctor, nescio quem morbum habeam: manè ieiunus uentriculum meum cum magno dolore arrodi sentio. Tu nebulo, inquit Doctor (erat enim medico familiaris) fortè aliquid mali comedisti. & retinuit eum quadriduum, ac pauit eum ordine, simulq́; à nimio cibo & potu abstinere iußit. Postea uerò, post longam deliberationem (erat*

enim

enim ualde industrius, & artis suæ peritissimus) inquit: Tu nequam, uorasti semina serpentum, ex quibus serpentes in tuo uentriculo procreatæ sunt. Instituit uerò curationem hoc modo: collocans eum in lectũ, ac admouens eius ori lac ualde calefactũ. Serpentes postquam hoc olfecerũt, serpere cœperunt ex uentriculo in collum. quarum colla statim chirurgus, iampridem aduocatus, paratusq́; cum suis instrumentis, apprehendebat, ac extrahebat aliquot serpentes per interualla. Extractis iam omnibus serpentibus, Doctor indicauit, unde illud malum ipsi accidisset: Tu ualde sitiens, inquit, hausisti strenuè aquam ex aliqua lacuna, ubi fuerunt semina serpentum. Ille fassus est, se bibisse in uere: & ita curatus est.

Dominus Stanislaus à Lasco, uirtute & sapientia præstans uir, captus cum rege Galliæ, etiam mortuus est, serpentibus in eius uentriculo innatis: cui nemo opitulari potuit.

Contra serpentum ictus.

Scribit Athenæus, se audiuisse ex quo-

dam ciue, præfecto Aegypti, mirabilem historiã. Cum essent puniendi quidã sontes, & ij adducerẽtur ad aspides: mulier quædam dedit eis, recreandi causa, de pomo Citrio. Cum autem obijcerentur aspidibus, uenenum non fuit efficax, & morsus aspidum non nocuerunt eis. Præfectus & iudex attoniti, putauerunt eos insontes esse: & iterum quæsiuerunt, num aliquid comedissent? illi responderunt, sibi datum esse pauxillum de pomo Citrio. Hoc audientes, postridie rursus produxerũt eos ad supplicium, & alteri dederunt de Citrio, alteri uerò non. Quare cum iterum obijcerentur aspidibus, ille qui comederat de Citrio, euasit incolumis: alter uerò extinctus est. Tanta est uis huius pomi aduersus uenenũ.

COLL.

Scribitur de quodam tyranno Pontico, qui solitus est ad se inuitare suos ciues, atq; ita uocatis præbere uenenum. Hoc postquam senserunt ciues, quos inuitabat, nec tamen auderent detrectare autoritatẽ tyranni, sumpserunt prius pauxillũ de Citrio cõdito: sicq; uenenũ nõ fuit efficax.

Matri-

Matricis doloris curatio.

Scio honestißimam matronam, adhuc uiuentem, laborare morbo periculosißimo matricis: de cuius salute omnes medici desperarunt. Doctor Augustinus, remotis omnibus alijs remedijs, nihil aliud parauit, nisi potionem ex libanotide: quæ herba cordi ualde prodest. Est enim mirabilis uis illius herbæ, iuuandi cerebrum, matricē et cor. Hac curatione magnam sibi laudem & autoritatem in medicina comparauit.

Καχεξίας curatio.

Doctor Pontanus & ego ueniebamus in itinere ad quendam senem uirum, qui nos hospitio excipiebat, qui habebat initia hydropis, seu quandam καχεξίαν: & conquerebatur se laborare insomnio. De illo accidente quærebamus, quod 'nā esset symptoma. Consuluerat uerò medicum, qui ipsi dabat potiones frigidas, ad conciliandum somnum. ille autem querebatur, quanto magis ijs uteretur, tanto se peius dormire. Cogitauimus igitur, quæ esset causa morbi. Ac sic tandem ipsi dicebam: Domine hospes, da nobis bonum uinum, & cœ-

na nobiscum, & utere illo bono potu, nec facias excessum, sed bibe pro siti restinguẽda: & confer te citò cubitum, ac cras dic mihi utrum melius dormiueris: tunc enim de alia causa cogitandum est. Ille obtẽperat mihi, & statim post cœnã se confert cubitum. Manè cum interrogarem, quomodo dormiuisset? respondit, se multis mensibus non ita commodè dormiuisse. Inde ratiocinabar, dicens: Tu habes frigidum uentriculum: iam uerò medicus suffundit frigida, augentia cruditatem. Obtempera igitur mihi, bibe semper bonum uinum, & uesperi maturè te confer cubitum. Ille obtemperauit mihi, ac rectè conualuit, leuationemq; morbi sensit: ita ut postea multos annos uiueret. Iussi uerò etiam, illum interdum uti zingibere.

Καρδιακή: quo morbo Martinus Lutherus est extinctus.

Doctor Martinus Lutherus, annum ante mortem suam, uocauit me mane circa horam secundam. Casu tunc surrexeram. uenio ad eum, interrogans quid esset? O, inquit,

quit, habeo magnos & periculoſos cruciatus. Interrogaui, num eſſet calculus? Reſpondit: Non: eſt adhuc aliquid maius ſupra calculum. Conſiderabam arteriam, quæ erat bona. Dicebam: Cor eſt incolume, non eſt apoplecticum. At ipſe: Magnam habeo conſtrictionem circa cor, tamen non ſentio cor conſtringi, & neq; aliquid incommodi ex pulſu animaduerto. Ergo argumentabar, nihil poteſt eſſe niſi humor, in orificio uentriculi aſcendens: unde eſt tanta compreſsio. & ille morbus uocatur καρδιακὴ. Quæſiui igitur morbi initium. Aſcenderat (ſicut erat admodum uerecundus) cloacam, cum eſſet magnum frigus: ſimulq́; ſenſit ſe frigore affici, & ſtatim illo morbo corripi. nam iſtud frigus mouerat humores, ut aſcenderent. Ibi ego iubebam ſtatim admoueri pannos calefactos, tergi pectus & dorſum, ac mox parari iuſculum ſeu offulam. Prohibui etiam ne biberet muſtũ: muſtum enim tunc biberat. Iuſsi etiã, ut miniſter de meo uino afferret: bonum enim tunc habebam Rhenanum. Cumq́; guſtaſſet iuſculum,

mox

mox ſubſedit humor: & iubebam ut quieſceret, & illis calefactis panniculis uteretur. Poſtea, quando mortuus eſt, dicunt eum mortuum eſſe apoplecticum. At non fuit apoplexia, ſed mortuus eſt illo quo dixi morbo: quia paulo ante mortem mihi ſcripſit, ſe eo morbo rurſum tentatum eſſe.

Catarrhorum facilis curatio.

Dominus Philippus temperāter uiuens, nullo alio remedio uſus eſt, niſi quòd ex pelui ſingulis diebus quibus laborabat catarrhis, ſæpenumero ex aqua lauabat manus.

Ophthalmiæ curatio.

Contra dolores oculorum D. Philippus propria manu cuidam Polono hæc ſequentia ſcripſit.

℞. *Aquarum Euphragiæ*
Roſarum
Rutæ } *an.* ℥. I.

Miſce pro collirio.

Vtilitates tres inſignes Electri, quod uulgo uocant Augſtein.

Augstein Kraffe. NB.

I. Difficilis partus curatio.

Habet miram efficaciam in mulieribus partu-

parturientibus, quæ ſunt in ſummo periculo propter fœtus editionem, quando pauxillum electri in uino contunditur, idq́; uino imbibunt, uel quando de decocto pulegij datur: tunc ſtatim ediderunt fœtus. In illis rebus eſt arcana efficacia, quæ non conſpicitur: eſtq́; res mirabilis, quando matrix adiuuatur electro uel pulegio.

2. Calculi & ſtranguriæ curatio.

Deinde electrum, in primis album, contuſum, ac uino coctum, uel cereuiſia, detur laborantibus calculo uel ſtranguria: tunc ſtatim meatus aperit, & materiam calculoſam diſrumpit, ac expellit. NB.

3. Vtilitas contra apoplexiam.

Dux Ioannes Saxoniæ, pater ducis Ioannis Friderici, optimus princeps, habebat ſecum iter faciens ſemper optimum ſuccinum. Accidit fortè in arce Altenburg, *quòd quidam ſenex conſiliarius, in proxima menſa Principis laboraret apoplexia. idq́; animaduertens Princeps, ex lapſu ipſius, mox iuſsit adferri ſuum ſuccinum, & accendi: quo fumo ægrotans recreatus eſt adeò, ut poſt hoc tempus adhuc multos an-*

nos uixerit: si non fuisset recreatus, statim in eodem momento fuisset extinctus.

Stranguriæ & calculi alia curatio.

Sentiens urinæ difficultates, uel stranguriam, aut si quis omnino non potest reddere urinam, is comedat aliquot grana iuniperi. Sic statim dolorum leuationem sentiet.

Simile.

Dux Vuirtenbergensis, in conuentu Schmalkaldensi docuit doctorē Lutherum præsens remedium contra calculum: uidelicet, ut sumeret recentem olla m, usq; ad dimidium recentibus iuniperis impletam, quam postea compleret uino & aqua, in qua iuniperos decoqueret ad tertiæ partis consumptionem: & de hac potione sumeret haustum unum atq; alterum. Tunc enim secuturam doloris mitigationem, & calculi processionem certò sensurum.

Aliud.

Cygneæ quidam habens maximos calculi cruciatus, nullo alio remedio utebatur nisi lacte caprino, in quo poma cynosbati (Germanicè **heinboten, uel butten**) *coquebat,*

coquebat, & in locum affectum imponebat. Sicq; statim processit calculus.

Comitialis morbus an curabilis, nec ne, quomodo inquirendum.

Vsitatißimum est in morbo comitiali, imponere smaragdum laborantib. eo morbo. aut enim frangitur smaragdus in aliquot frusta, & tunc morbus est lethalis: aut manente integra gemma, ægrotus conualescit.

Pectoris doloris curatio.

Sensi aliquando dolores pectoris maximos, quibus nihil aliud adhibui loco dolorum nisi corallia. Sic breui tēporis spacio dolor pectoris desijt.

Pectus quare tegendum.

Pectus non tantum propter honestatem, sed multo magis propter ualetudinis conseruationem tegimus. Nam quando pectus nudum ita afflatur corrupto aere, accidit ut sæpè magnorum morborum causa sit.

Dentium doloris curatio.

Cornu ceruinum ustum, & uino calido mixtum,

mixtum, ſaluat dolorem dentium. Et Doctor Laurentius Lindeman, de utilitate huius cornu ceruini hæc dixit: Cornu ceruinum fore æquandũ unicorni & rhinoceroti. Dubitatur enim, utrum rhinoceros adhuc ſit in rerum natura.

Melancholiæ curatio.

Lipſiæ quidam (quem credo multis adhuc uiuentibus eſſe notum) tanta melancholia laborauit, ut crederet ſe eſſe mortuum. Is deſcendit in cellam, in qua dies noctesq́; ambulauit, dicens ſubmiſſa uoce: Sum mortuus, ſum mortuus: easq́; uoces ſubinde repetiuit. Amici uerò cognatiq́; eius deſcendentes ad eum, uolebant eum ex cella educere. Ibi ille, Quid (inquit) petitis? aut quid uultis? ego ſum mortuus. nolens cum ipſis egredi. Tandem excogitatum eſt à medicis eruditis conſilium prudens, ut conduceretur robuſtus & uorax monachus. Quo adducto, apparataq́; in cella lautiſſima cœna, monachus cellam ingreditur, aſſidensq́; menſæ, ructus edit plurimos, ſimulq́; ſtrenuè uorare incipit. Ibi melancholicus prodiens, accedit menſam, interrogat

rogat monachum, quis sit? Respondit ille submissa uoce: Ego sum mortuus, Ego sum mortuus. Subiungit melancholicus, audita hac responsione: Quis tu es? Respondit iterum monachus, Ego sum mortuus. Ad hæc melancholicus quærit: Comedunt'ne etiam mortui? Respondit: Ita; ueni aßide mensæ, & mecum comede. Ita assedit melancholicus mensæ, & strenuè comedit: eaq; facetia curatus est, pristinæq; uatetudini restitutus.

COLL.

Alius quidam eodem morbo melancholico laborans, dixit se habere ranas in uentriculo. Ab hac sententia cum nemo eum abducere posset, uenit ad eum medicus, petens ut urinā redderet: qua uisa, medicus promittit se liberaturum eum, si modò ipsi morem gerere uellet. Iußit itaque medicus sibi adferri ranas uiuas, quas uasculo imposuit, quod collocauit postea sub sellam, in qua neceßitatem naturæ reddebat: simulq; potionem, aliquo modo uentriculum curantem, dabat. Qua sumpta, & naturæ opere peracto, quærit Doctor: Vi-

disti ne aliquas materias ex uisceribus tuis elapsas? Respondit: Non. Ibi medicus in medium protulit ollam, ex qua ranæ prosilierunt. Ad hæc ægrotus adiecit: Hactenus non potui ipsis persuadere, me ranis uexatum fuisse: iam reipsa experiũtur, rem sic se habuisse. & ita æger sanatus est.

Hydropis curatio.

Audiui Pirckeimerum historiam talem dicentem. Paduæ est consuetudo, ut singulis diebus Doctores medicinæ conueniant in myropolio, & inuicem colloquantur. Ibi accedunt homines, & consulunt medicos. Venit quodam die rusticus hydropicus, & rogauit ut curarent ac sanarent ipsum. Medici aspicientes eum, responderunt, non posse curari, nec esse spem aliquam sanitatis. Abit rusticus plorans: et cum egrederetur ex myropolio, obuiam uenit ei alius Doctor medicus, ac interrogat eum, cur ploret? Respondet rusticus: Se quidem fuisse apud Doctores, eosq́; consuluisse: uerùm eos omnem sibi salutis recuperandæ spem denegasse. At statim Doctor: Scis cur tibi denegauerint? Illi

illi nouerunt tuam intemperantiam, & te non obseruare si quid mandent. Si mihi certò promittis, te obedientem fore meis mandatis, ego te sanabo. Rusticus promittit. Medicus respondet: Abstineas decem dies saltem à potu, & melius habebis. Non enim siti morieris. Rusticus discedit, & obedit: & elapso octiduo, reuertitur sanus in myropolium, indicatq; Medico quis sit: ac interrogat quid ulterius ipsi sit faciendum, an adhuc diutius à potu abstinere debeat: quia iam se esse assuefactum, ut facile sitim ferre poßit. Medicus iubet, ut non multum bibat, sed singulis diebus cantharum. Tantum consuetudo ualet.

Simile.

Ioachimus Kirsser, medicinæ Doctor & Physicus principis Ernesti Marchionis Badensis, simili ratione ignoranter rusticum hydropicum curauit. Rusticus conueniens medicum, petijt sibi dari consiliũ, quod in hydropisi sequi poßit. Cui Medicus iocosè his uerbis respondit: Si in semestri spacio à potu abstineres, facile curareris. Rusticus existimans hæc à Doctore seriò

dicta esse, abstinet per plurimas septimanas à potu, ac indies meliorem sanitatem recuperat. Elapso quadrante anni spacio, rursus alloquitur medicum rusticus, ac totum ipsi negocium exponit. Medicus facti illius iterum recordari incipit: & ulterius rustico nihil aliud consulit, nisi ut liquidiorib. cibis, ueluti iusculis & alijs eiusmodi utatur. sic ille quoq; rusticus omnino pristinæ sanitati restitutus est.

Apostematis curatio.

Rex Galliæ habuit apostema in loco egestionis, quod fuit curatu difficile: tandem uerò curatus est chirurgi adustione. In quo morbo tantum fuit periculi, ut Rex post curationem mille coronatos primùm chirurgo donauerit: & quotannis ducentos sit largitus.

Febris curatio.

Noui quendam cancellarium episcopi Saltzburgensis, qui fuit meus cõterraneus. Ille Romæ incidit in febrim: & cum non posset ferre sitim (ut homo Germanus) dixit ad Doctores: Date mihi ad bibendum, ego malo mori, quàm ita sitire. Illi re deliberata,

berata, expreſſerunt ſuccum ex malis Granatis, qui eſt ſubacidus: & remedium eſt in febri, quia ſuauiter refrigerat. Et ſic porrexerunt illi calicem illo ſucco plenum. Ille ſtatim auidè exhauſit, dicens: Bene feciſtis, quòd me ita recreaſtis hoc potu. Ibi unus ex eis explorans pulſum arteriæ, ſenſit pulſum melius ſe habere. Deinde ipſe petijt adhuc unum calicem. Illi porrexerunt ei, & ſimul explorant arteriam, ſentientes iam mitigari morbum. Porrigunt igitur & tertium calicem, dicuntq; ſe ſperare meliora. Ita in uita hic ſeruatus, multos annos in poſterum uixit.

Triſtitia & mœrore animi extincti.

Doctor Aurbachius Lipſiæ quadraginta annos practicam exercuit. is ſæpe dicebat: Ego quadraginta annos ægrotos uiſitaui: reipſa autem comperi plures homines mœſticia & dolore animi mori, quàm uiolenta morte.

Audiui de quodam magni nominis Principe, cui mortuo cor eſt exectum, & inuentum in modum toſti pyri, **wie ein**

 dürre

dürre bieren. *Ita emarcuit uis eiusdem cordis, præ nimia mœsticia, & magno animi dolore, qualescunq; illi fuerunt.*

Est narratio de alio præstanti principe, qui magnas res adhuc nostro tempore gessit: illum etiam in senecta mortuum esse dicitur, præ nimia tristitia, propterea quod putauerat, fratrem suũ minorem, in quem multiplicia beneficia contulerat, ipsum è regno expulsurum esse.

Boni uini notæ.

Bonum uinum est, quod primò bene sapit, secundò melius, tertio adhuc melius. **das einẽ am ersten wol schmeckt/ vnd zum anderen mall besser / zum dritten mall noch besser.** *Ratio est, quia sitis primùm impedit iudicium: postquàm uerò deferbuit sitis, lingua acutius iudicat: quod si quis nimium biberit, tunc omne perit iudicium.*

Vina optima unde cognoscenda.

Vinum quo est plenius, eo est halituosius, & Rhenana uina omnium maximè sunt tolerabilia, & magis aeria quàm

Austriaca.

Austriaca. Ideo noster Cæsar Carolus V. plerunq; bibit Rhenana uina: quia minus offendunt caput, & alia membra. Ad Rhenum non sunt tam multi podagrici homines, sicut in Franconia, ubi multum bibunt uini, ex quo terrestri uino homines plerunq; podagrici fiunt.

Varij sales.

COLL.

Quum Callimachus, præceptor Sigismundi Regis Poloniæ, & scriptor historiæ de clade Varnensi, ægrotaret morbo periculoso, ita ut nulla spes uitæ superesset, omnes serui & ancillæ, secum quæcunq; potuerunt, clam asportarunt. Id cum uidisset simia, puluinar domini sub capite stratum arripuit, illudq; sub pedibus occultauit, & ad domunculã properare cœpit, inq; eam introducere ui puluinar conata est. Hoc spectaculo Callimachus ita exhilaratus est, ut rursus conualesceret.

Anno 1548. cum Imperator Carolus V. laboraret suo usitato morbo articulari, crescentibus doloribus, accessit ad eum Ele-

ctor Marchio Ioachimus, & adhortatur ut ipse adhibeat remedia, & medicos, qui suæ Cesareæ Maiestati optimè consulerent, cum tales habere posset. Ibi Imperator respondit: O`, patientia est optimum remedium, & in magnis doloribus aliquantulum uociferari: gedult / vnd ein wenig schreien.

COLL.

Quidam bellator fortis & strenuus, tempore ducis Friderici, Vuitenbergæ ægrotabat, & mei præceptoris doctoris Medicinæ opera utebatur. Ad quem cum uenissemus, surrexit, & induit thoracem cum lorica & gladio. Quæsiuimus ex eo, quid his sibi uellet? Respondit, se iter suscepisse in ueterem Marchiam: at reuocatum esse ex itinere, eo quòd audiuisset Turcas aduentare, quibus se obuiam iturum affirmabat. sed paulò pòst moriebatur. Hæc à quodam Doctore recitari audiuimus.

COLL.

Ante 35 annos fuit Vuitenbergæ operarius peste laborans, qui sic erat consopitus,

tus, ut mortuus esse existimaretur. Venit uerò pollinctor, afferens pheretrum. itaq; tumultuatur (sicut est illud genus hominum clamosum, moræq; etiam impatiens) iacens in deliquio animæ excitatur: ibiq; uidet ac audit clamorem eorum qui circa pheretrum erant, ac territus aufugit. Pollinctor insequens illũ, reuocat: sed quo magis clamat, eo celerius ipse currit: donec in suburbio exceptus, ac stragula tectus, multum sudaret. sicq; euasit.

De somno & quiete.

Noui iuuenem Magistrum, pulchro corpore, Tubingæ, egressum ex balneis, ac post cœnam mecum & alijs quibusdam bonis adolescentibus extra portam expaciatum: & hastam alijs duobus tenentibus transilijsse adeò, ut uena pulmonis ipsi rumperetur. Ex qua ruptura & fluxione sanguinis intra triduum est mortuus. Idq; ideò dico, ut adolescentes suis iuuenilibus & tenerrimis corporibus parcant, & corporum fragilitatem agnoscant, debitamq; quietem eis tribuant.

Veteres uersiculi, indicantes quæ tempora negocijs, & quæ quieti tribuenda sint.

Sex horæ tantũ rebus tribuantur agendis:
Viuere post illas litera Zita monet.

Matutinum tempus est ualde idoneum ad res agendas illis, qui ordine uiuunt. Quãdo in priore uersiculo dicitur, Sex horæ tãtum rebus tribuantur agendis: loquitur de horis inæqualibus, quæ in æstate sunt longiores quàm in hyeme. Primam uerò horam ab aurora seu oriente sole inchoauerunt. Quemlibet enim diem, siue æstiuum siue hyemalem, in duodecim horas distribuerunt. inde euenit, quòd æstiuo tempore, siue circa horam secundam aut tertiam, comederint. Sumpto cibo, reliquum tempus, quod superfuerat, tribuerunt deambulationibus, ac alijs iucundis colloquijs. Postea cubitum se contulerunt. Literæ apud Græcos denotant numeros, & Z septenarium designat. Quare ueteres his uersiculis significarunt, peractis uocationis laboribus, liberius uiuendum esse, & aliquid temporis corpori & ualetudini reficiendæ tribuendum.

Est

Est res omnium perniciosissima, omnis lucubratio, etiam sobria: eoq; magis ingurgitantium sese, & potiones infundentium. Quare fugite omnes lucubrationes uespertinas, etiam studiorum. sunt enim (ut sæpe dixi, & dico) lucubrationes corporibus perniciosissimæ. Natura est composita principio noctis ad quietem, eamq; appetit, quæ ipsi est concedenda. Non concedens naturæ debitam quietem, fit homicida sui corporis. Mane autem, sole oriente, cum reliquis diurnis sideribus nostra corpora rursus concipiunt spiritus & calorem uiuificum: quo etiam tempore omnia membra sunt magis idonea ad omnes labores sustinendos. Ego multos periculosos morbos & miserias huius corpusculi mei uito, hac unica ratione, quòd semper utor illa diligẽtia citò eundi cubitum. Experiemini hanc rationem, & fatebimini, uobis esse saluberrimam.

Quando mundus claudit suum oculum (quod fit sole occidente) tunc etiam nos debemus nostros oculos claudere, seu dormire: rursus aperiente se mundi oculo, nostros

ſtros etiam oculos aperiamus: id eſt, mane ſurgamus. Illud uerò eſt naturæ conuenientiſsimum.

DE SOMNIIS.

DVAE QVAESTIONES de ſomnijs D. Martini Lutheri, ad quas adiectæ ſunt reſponſiones D. Philippi Melanthonis.

Prima quæſtio.

Euitici 15 capite, Deus prohibet obſeruare ſomnia, & iubet ſomniorum interpretes occidi. Quomodo igitur ſomnia obſeruari poſſunt?

Reſponſio D. Philippi.

D*Vplicia ſunt ſomnia. Primum eſt naturale, quod non tantum hominibus, ſed etiam pleriſq; animantibus conuenit. Somniant & reliqua animantia, ut bos, equus: & hoc ſomnium eſt imperfectum, nec habet ullam certam demonſtrationem, ſed ſunt confuſiſsimæ apparitiones: quas etſi conijcere poſſumus, tamen*

pro

pro ueritate aſſeuerare non debemus: nec talia ſomnia curanda ſunt. Quoniam ſi qui ſomnijs decipiantur, & credant uera eſſe quæ ſomniant, id eis plerunq; permittente Deo propter incredulitatem euenit, quod timuerunt. Somnia igitur naturalia poſſunt aliquo modo obſeruari, ſi non addatur opinio aut euentus neceſsitatis, uel ſuperſtitionis. Secundum genus eſt diuinum, in quo nulla eſt confuſio: imò in tali ſomnio eſt certiſsima demonſtratio ac reuelatio Dei, conſentiens cum ipſius uerbo, ex qua reuelatione homo dicere poteſt quid futurum ſit. Sed quia diabolus aliquando ſe transformat in Angelum lucis, ideo probandi ſunt ſpiritus. Angelus enim bonus ex iuſſu Dei reuelat bona, quæ citra controuerſiam ſunt uera, ut de ijs dubitari non poſsit: Sathan uerò ſub prætextu boni parat malum. Igitur reuelationes factæ per Angelos malos ſunt fictæ, diuagantes ſine certis demonſtrationibus: quæ Chriſtiano refutandæ ſunt, tantum abſit ut eis credat.

SECVN-

SECVNDA QVAESTIO.

Quare Ioſeph & Daniel iuxta mandatum Dei propter ſomnia non ſunt occiſi?

RESPONSIO D. PHILIPPI.

Somniorum interpretes, ſcioli & exquiſitores ſomniorum, occidebantur ex mandato Dei: quia contempto Deo, ſomnia tantum curabant, & illis plus fidei attribuebant quàm ipſi Deo: ad quos ſciolos in omni anguſtia populus confugiebat. Propter illam impietatem maximam iuſsit Deus eos è medio tolli. Cæterũ Ioſepho & Danieli non per incantationes ſomnia apparuerunt: ſed certa demonſtratione, & diuina ordinatione. Habuerunt enim ſpiritum, reuelantem ipſis ſomnia.

Somnia quæ fiunt circa auroram, uera eſſe creduntur. Cuius rei ſanè Philoſophicæ cauſæ reddi poſſunt. Alia ingenia ſunt magis præſaga alijs: item quidam homines publica, quidam priuata facta præſagiunt.

Nouimus quendam miniſtrum Eccleſiæ, Paulum Knot, qui fortè in lectione Doctoris Martini Lutheri obdormiuit, ibiq; ſomniauit

somniauit bellum inter duos principes esse ortum, ac in ipso aggressu unum ex illis duobus de equo tractum & interfectum esse. Accidit uerò, ut post biennium duo præstantes principes bellum sibi inuicem indicerent, ubi alter in ipso belli apparatu moriebatur. Etsi uerò ille, cum ea somniaret, quidq́; secuturum esset ignoraret: tamen euentus postea somno illius respondit.

Anno 1542, *pridie eius diei quo filia Doctoris Martini Magdalena moreretur, uidit mater, doctoris Martini coniunx, in somnis duos adolescentes pulcherrimè ornatos, ducturos filiam suam ad conuiuium nuptiale. Mane cum accederem matrem, interrogaturus de filiæ suæ ualetudine, narrauit mihi somnium quod habuerat præcedente nocte. Ego expauescens, nihil dicebam: sed hoc ipsum suspicabar, quod Angeli cœlestes ducturi essent filiam ipsius ad cœleste conuiuium, sicut eo die accidit.*

Interrogaui honestum uirum, Capitaneum in ualle Ioachimica, cuius duo filij erant abducti à Turcis in bello, an etiam in somnis eos uideret? Respondit, se minorem

sæpè

ſæpè uidiſſe, maiorem nunquam. Dixi ei: Videbis illum adhuc uiuere. & paulò pòſt ille eſt reuerſus.

Coniunx ualde boni uiri, Domini magiſtri Andreæ paſtoris Ihenenſis, habuit ſomniũ eo tempore, quo Imperator Carolus V. in ſuam poteſtatem Vuitenbergam redigebat. Vidit enim iridem ſupra hoc oppidum Vuitenbergam, et Chriſtum aſtantẽ & manu iridem tenentem. Hoc ſignificauit procul dubio, quòd Deus uoluerit nos caſtigare, qui tamen ſua manu eam caſtigationem rexit: Quia magnum miraculum & Dei beneficium fuit, Imperatore uſque adeò iritato, & iritatis ſuorum animis, ipſum, cum iam eſſet uictor, ita ex his regionibus diſcedere. Ita Deus in medijs periculis pro ſua clementia adeſt, ac euentus nobis tolerabiles largitur.

Cum mortuus eſſet Can cellarius ducis Saxoniæ Electoris, pater Chriſtiani Beirs, delatum eſt illud munus Cancellarij ad uirum clariſsimum Doctorem Pleicard. Is, ut erat prudens, cùm diu ſecum deliberaret, recipere ne an recuſare tantum onus

uellet,

uellet; tandem somniauit, se sedere in quodam aulæ conclaui, & plurimos serpentes dextrum suum pedem inuadere. Excitatus igitur à somno, denegauit aulicis suam operam, in isto munere obeundo.

Laboraui ante annos aliquot fluxu satis periculoso in dextro oculo, ac usus sum multiplicibus medicamentis: & tamen nihil me proficere sensi. Somniabā uerò, me consulere Doctorem Philonem Medicum, qui iubebat me uti euphrasia: qua usus, statim intra biduum sum curatus.

Cum essemus in conuentu quodam, & nobiscum unà reuerendus uir doctor Ionas, ibi accepi literas, quibus mihi significabatur, Doctoris Ionæ filiam grandiorem natu esse mortuam. simulq; uetabatur ne citò illi hoc indicarem, ne territus in morbum aliquem incideret. Ego itaq;, cum post prandium ad mensam sederemus læti, interrogaui: Domine Doctor, quale hodie habuisti somnium? Ille respondit: Dicam tibi liberè. Visus sum mihi domum redire ad meos liberos, ibiq; ab omnibus porrecta manu salutari, præterquam à filia

maxima natu, quam deinde ci rcumſpicies nuſquam comperi. Ad hæc ego reſpondi: Verum eſt, D. Doctor, ſomnium tuum: maior filia tua non niſi in futura uita te excipiet, quia mortua eſt. Quo audito, intrauit cubiculum, & ſatis lachrimarum effundebat. Poſtea rediens dixit: Domine Philippe, habeo tibi gratias pro conſolatione. ac deinceps animo hilariori erat præditus.

Dormienti cuidam duo nobiles in ſomno apparuerunt, quos uiuos agnouit, cum iampridem eſſent mortui. Illi eum excitabant, ac promittebant nullũ periculũ ipſi fore ſi ſurgeret. Quo facto, iuſſus eſt ſcribere literas, ex eorum ore dictatas. Deinde mandauerunt ut potenti cuidam offerret, & ita euanuerunt: quas poſtea potenti illi obtulit.

Narratur hiſtoria de Aſpaſia, quòd laborauerit ſcabie in facie, cum tamen fuerit eo tempore omnium uirginum pulcherrima: quam ſcabiem in facie nullus medicorũ curare potuit. Tandẽ ipſa ſomniat, ſe debere ſumere roſas ex Veneris capite, eaſq́; aqua conſperſas ſuæ maculæ imponere. Id

cum

cum fecisset, rursus conualuit.

Alexãdro in somnis apparuit species põtificis Iudaici, hortãtis eũ, ut susciperet expeditionẽ contra Asiam. Fuit angelus quispiam, qui fuit ei excitator ut id faceret. Cum uenit Hierosolymam, desilijt de equo, & præstitit reuerentiam summo sacerdoti eunti sibi obuiam. Omnes duces mirabantur, quare hoc faceret: Ista species, inquit, quam nũc uideo, apparuit mihi in somnis, & me adhuc in patria morantem ad has expeditiones uocauit, dicens, se mihi fore uictorem.

Commemorat Ioãnes Keisersberg, Theologus quondam Argentinensis, de quadam uenefica, quæ concionatorem, tales ludos Diaboli reprehendere, & somnia dicere solitum, domum suam duxerat, probatura ei non esse somnia. Eam igitur, cum lintre pistorio se collocasset, obdormiuisse: ac deinceps gesticulatam manibus, capite & toto corpore, tanquam uolaret & saltaret: quoad tandem lintre euerso, caderet in pauimentum. ac non sine uulnere excitatam, narrasse mirabilia quæ uidisset, & gessisset

interea: sed conuictam esse tandem uulnere, quòd semper fuisset præsens.

Eiusdem farinæ sunt, qui in locis septētrionalibus sunt frequentes, qui uidētur sibi in lupos mutari, ac dilaniare paßim pecora, duci à suo quodam principe ad horrea, ablatum inde frumentum: sed illusi, nihil reportant. Confeßus cuidam fide digno uiro, Rigæ in Liuonia, Lycanthropus est, se clauso carcere, in quo coërcebatur, ipso die Paschatis esse profectum ad suos, uxorem & liberos uisendi causa, per multa milliaria. Quærenti, Quomodo euasisti è carcere? respondebat: Facile. Sed magna flumina erant tibi traijcienda. At ille: Transuolaui flumina. Quid dicebas tuis? Quid dicerem? circumibam protento rostro, ut lupus, olfactu uisuq; explorans quid rerum gererent. Quare reuersus es in carcerem, semel elapsus? Tum ille: Redire necesse erat. Quis non intelligit hæc esse ludibria & somnia diabolica, quibus satan illum uirum excæcauit?

Alexāder obsedit Tyrum sex mensibus, & magnis adhibitis machinis, tandem ex

pugnauit

pugnauit eam. Semel ſopitus interdiu, habuit ſomnium, in quo uidit Satyrum ante ſe ludentem: quem cum uellet præhendere, diu non potuit: ſed tandem tamen præhendit. Ariſtander uerò eius uates, ab ipſo interrogatus quid eſſet? dixit ridens, Sa Tyrus: id eſt, tua eſt Tyrus.

DE SOBRIETATE.

Auguſtinus in libro Confeſsionum ſcribit de ſua matre, hanc in prima ætate mira diligentia ad ſobrietatem à nutrice aſſuefactam eſſe. Neq; enim licuit ei uinum aut aquam, niſi in iuſta cœna aut prandio, bibere. Nutrix interrogata, quo conſilio etiam puellis aquæ potu interdiceret? reſpõdit: Niſi ea ætate ſitim perferre diſcant, poſtea matronas factas, cum copia uini ſit, ſimili intemperantia uino ſe ingurgitare, qua nunc aquam bibunt. ταμιεῖον γὰρ ἐστ' ἀρετῆς σωφροσύνη βροτοῖς: Id eſt, Virtutis enim eſt humanæ ſobrietas penus.

Xenophon ſcribit, Socratem intemperantes in cibo & potu monuiſſe, ut cauerent neueſcerentur ijs dapibus, ne'ue potu eo uterentur, unde lenocinijs dulcedinis

prouocatis, appetentia edendi bibendiq; crescere posset. ὡς ἡδὺ πᾶν τὸ μέτριον, οὐδ' ἐ ὑπερβαῖνον: id est, Quàm suaue est omne moderatum, & non superfluum seu superabundans.

Attendite, inquit Christus, ne grauẽtur corda uestra crapula & ebrietate, et curis huius uitæ. Significat, hoc postremo tẽpore futurã barbariem multo maiorem, quàm antea fuit, etiam nostra memoria. Sæpe cogito, quomodo uixerit illa familia Heydelbergæ, ubi etiam comites & nobiles unà cibum capiebant. putabatur tunc esse lautißima mensa, in qua ego etiam eram: sed tamen erat maior frugalitas, quàm nũc est. Memini Capnionem, diuitem uirum, non pluribus quàm duobus ferculis in prandio uti: uesperi uerò, unico erat contentus. Solebam illi adducere scholasticos, meos commilitones: quia delectabatur iuuenum consuetudine. Doctiores mecum ibant propter bibliothecam: habebamus enim pulcherrimam bibliothecam, ubi uidebamus ueterum monumenta. Visa ad libitum bibliotheca, postea hortum accedentes,

dentes, lusu aliquo nos recreabamus. Sic igitur semper ipse erat contentus duobus ferculis, aut ad summumtribus in prandio: & uesperi unico. Ipse bibebat loram: nobis non permittebat bibere eam, sed dabat nobis uinum.

Nos adolescentuli omnes eramus cōtēti tota septimana duobus cantharis uini, ita ut quisq; in prandio haberet octauam partem mensuræ, tantundem in cœna. Sic ego uixi, & multi alij: & tamen fortaßis non minus pulchri sumus, quàm illi qui totum cantharum uno haustu ingurgitant. Si essem in illis locis, adhuc ita uiuerem.

Post pugnam Ducis Saxoniæ Electoris Ioannis Friderici, factam ad Mulberg, in qua multi nobiles sunt capti, dixit mihi quidam, qui tres dies ieiunauerat, quibus nihil comederat neq; biberat, se tunc tam bene dispositum fuisse, quàm nunquam antea fuerat in tota sua uita: quia nunquam fuerat sobrius per multos annos. Corpus uerò alioqui non ægrotum, multo melius facit omnia officia, & multo rectius etiam dormit, quando non adest cruditas:

ut nobis omnibus satis bene constat.

Spartæ fuit consuetudo, ut fungentes officio magistratus, per id tempus à uino abstinerent. Existimo etiam inde uenire illud, quòd Turcici Imperatores non bibunt uinum.

DE INTEMPERANtia & ebrietate.

Plato in epistola quadam ad Dionis propinquos, de sua in Siciliam peregrinatione sic scribit: Vita illa beata, quæ ferebatur plena Italicarum Syracusanarumque mensarum, nullo modo mihi placuit, bis in die saturum fieri, neq; unquam pernoctare solum: cæteraq;, quæ comitantur hanc uitam, in qua sapiens nemo efficitur unquã, moderatus uerò multo minus.

Pittacus Mitylenæus tulit legem, ut si quis per temulentiam aliquid sceleris commisisset, duplo grauiore pœna plecteretur: quòd causa ipsa, quæ eum ad peccatum impulisset, grauius etiam peccatum esset.

In conuentu Ratisbonensi, cum uinum ualde bonum cresceret, & multi Germani ex longioribus compotationibus eo anno

morerentur, ueniebant quidam ad Imperatorem Carolum V. petentes ut legem sanciret contra compotatores. Respondit ijs Cæsar: Quid faciam? Tantum efficiam apud Germanos, prohibendo ebrietatem, quantum si Hispanis prohiberem furta.

Venerant huc ex Torga duo principes laudatißimi, Dux Ernestus Luneburgensis, & Henricus Megalopolensis. Ernestus dicebat: Domine Doctor, uolumus omnes esse Christiani, sed non possumus deponere illud uitium helluationis. Doctor Martinus respondit: **Darzů solten die herren thůn.** *Voluit dicere, Principes deberent curare, ut tolleretur istud uitium. Aßidens ei dux Henricus, inquit: Hoc facimus Domine Doctor,* **denn weñ wir herrē nicht darzů thetten / so wer es lengest abgangen.**

Gregorij Nazianzeni contra ebrietatem uersus, quem omnes Iuuenes scire debent.

Οἶνος παρθενικῶν δὲ χόλου πλέον ἐστὶν ὄνειδος, *non rectè exponitur sic: Ebrietas est magis dedecus quàm ira. non enim est com-*

paratio ebrietatis & iræ. Sed dicitur de ira alterius. ut sentētia sit: Maius dedecus est, quàm cui alij satis irasci poßint. Iuuenalis inquit: Quid enim Venus ebria curat?

C O L L.

Species ebrietatis.

Bis sex, credatis, sunt species ebrietatis:
In multis primus sapiens est, alter opimus.
Ternus grande uorat, quartus sua crimina plorat.
Quintus luxuriat, sextus per numina iurat.
Septimus contendit, octauus singula uendit.
Nonus nil celat, quod habet sub corde reuelat.
Somnum decius amat, uomitumq; facit duodenus.

In Salinis Doctor quidam medicinæ minimè curabat temperātiam, quæ præcipua est medica uirtus: ipse (inquam) & alius quidam Iuris prudentiæ Doctor, unà fortè ad compotandum sedebant. Cum autem diu potassent, sicut Doctor Iuris prudētiæ plurimum potare assueuerat (bona laus scilicet Doctoris) medicus procidit in mēsam. Cum autem Iurisconsultus putaret eum dormire, ideoq; excitare uellet: ibi primùm animaduertit ipsum esse extinctum. Hæc sanè egregia sunt et doctoralia certamina:

Iſt

Jſt ſchad / daß nit Theologi ſein geweſen. *Fuit uerò unus Iuriſconſultus, alter medicus.*

Conceßi ſunt bibentibus tres hauſtus: quorum primus eſt reſtinguendæ ſitis cauſa: ſecundus, ſomni & ſalubritatis: tertius, hilaritatis cauſa (hic per hilaritatem non intelligo ebrietatem, quia non debes bibere ut fias ebrius) poſtea quartus eſt furoris & ebrietatis, ab hoc planè abſtinendum eſt. De hac enim re multa ueterum dicta extant, ſicut & hoc eſt:

Sint tempeſtiuæ cœnæ, lætæq́;, breuesq́;. *Vos aũt econtrà hanc ſententiam inuertentes, totas noctes potatis. Inſuper etiã nihil boni bibitis, læditis ueſtra corpora. potus debet uitæ, ſomno et ſalubritati prodeſſe. Debet etiam exhilarare, præſertim nos ſeniores: oportet & ſomni cauſa, etiam cum non ſitimus, aliquando pitiſſare, ut facilius obrepat ſomnus, aut retineri ſomnus poßit. Hoc uerò eſt bibere ſalubritatis cauſa. Poſtea additur hauſtus hilaritatis cauſa, ſi quis bono adſit amico: tunc demum enim conceditur. Sicut nuper dicebam ad Stigelium*

lium Lipsiæ: Poeticum haustum esse, de bono corde bonum uinum mediocriter bibere. In loco igitur paulo hilarius bibere, dummodo mediocritatem non excedat, non est turpe, aut illicitum. Quia Deus uult haberi honorem corpori. Sic omnia procedunt ex hoc principio, HABETE honorem corpori: id est, non perdite corpora uel nimium abstinendo, uel ingurgitando immodico cibo aut potu. Vtrumq; membrum curandum est: honos est habendus corpori, ut sit organum Dei, uitando utrumq; extremum, ne uel superfluitate uel immani abstinentia lædatur. Ex hoc principio procedunt hæ uirtutes: temperantia, sobrietas, & id genus reliquæ.

Bibitur aliquādo plus cereuisiæ quàm uini, quia est tenuis. Quanquā credo nostros Germanos ueteres fuisse robustißimos homines, & habuisse ualde bonam cereuisiam, quæ fuit saluberrima, auxit sanguinem eumq; optimum generauit. Bonus & salubris potus est cereuisia rectè cocta, sicut olim habuimus ante 30 annos. Iam corpora corrumpuntur, quia potus est deterior,

terior, res profectò deploratione digna. Magistratus exugunt non tantùm marsupia, sed etiam robur & sanguinem subditorum. nam hæ subditorum exactiones efficiunt, ut non possit amplius bona cereuisia coqui. Non dico maledicendi causa, sed deploro tantum illas communes & publicas calamitates. Mihi non minus quàm alijs æquo animo ferendum est, publica cũ sit calamitas. Ruunt enim regimina in deterius: quod deploremus.

Lantgrauius in conuentu quodam manè uenit ad Doctorem Pontanum, & dixit: Domine Doctor Pontane, præbe mihi manum tuam. Pontanus respondit: Quid? Vis'ne me capere? Lantgrauius: Non uolo, inquit, sed uolo tibi aliquid promittere. Ibi cum porrexisset ei manum, dixit: Promitto tibi, quòd non uelim ita posthac potare uesperi. Nam inter potandum multa liberius dicimus, quorum nos postea pœnitet.

Parisijs, quando purpura præparatur, tunc artifices inuitant Germanicos milites & studiosos, qui libenter bibunt: &

eis præbent largiter optimum uinum, ea conditione, ut postea urinam reddant in illam lanam. Sic enim audiui à studioso Parisiensi.

COLL.

Comes de Shuuarzenburg propinans alicui Domino bonum haustum, dixit: **Es gilt ein Lutherischen drunckh.** *Ille non satis dictum assequens, quærit de illo hausto. ibi Comes dixit:* **Die Lutherischen sehen auf den grundt.** *sic ego totum poculum exhauriam,* **biß ich den grundt lehr sehen khan.**

Ante annos aliquot crescebat ualde bonum uinum, anno uidelicet 40. quia erant magni æstus. Computabantur eo anno in ducatu Vuirtēbergensi à consiliarijs Ducis 400 homines, & amplius, qui erant interfecti in conuiuijs ab autumno usq; ad primam Dominicam quadragesimæ.

Hispanus quidam, cum Imperator Carolus V. bellum inferret Germaniæ, dixit: Nihil aget uobiscum de religione, quia scit uos esse ebrios. Vult igitur prius uos sobrios facere: id est, castigare: & postea aget de religione.

Pardi

Pardi & pardales non capiuntur nisi inebriati uino, quod olfacientes ueniunt (in illis enim locis ponuntur cymbæ plenæ uino) & auidè hauriunt, posteaq; concumbunt: & ita sopiti uino & Venere, capiuntur. Sobrij uerò non capiuntur: quia tanta sunt celeritate, ut omnia tela poßint excutere. In prophetia Danielis, Macedonici reges comparantur pardali. Talis enim fuit Alexander Magnus, & pater eius Philippus, & alij acerrimi uiri, qui se tandem uoluptatibus dediderunt.

MEDICAMENTORVM OMNIVM, QVAE

nostro tempore ad publica munia, & in communi practicantiũ sunt usu, atq; in officinis extant, Tabulæ breuißimæ: ex antiquorum Medicorũ præscripto, cùm ijs qui Medicum opus factitant, tum Pharmacopœis uel maximè utiles ac necessariæ.

DE SYRVPIS, VNVMQVEMlibet humorem concoquentibus, Tabula prima.

- Præparant
  - Pituitã,
    - Clementiora,
      - Mel ros.
      - Oxymel S.
      - Oxymel comp.
      - Sy.acetosus.
    - Valẽtiora
      - De duab. radicib.
      - De quinque rad.
      - Oxymeli scyllit.
      - Sy.de stœc.
    - Aquæ
      - Fœniculi
      - Apij
      - Absynthij
      - Saluiæ
      - Nepetæ
      - Asparagi
      - Menthæ
      - Petroselini
      - Decoc.rubeæ
  - Bilẽ flauã,
    - Clementiora,
      - Syrup.uiolaceus
      - ros.ex infusione
      - de succo ros.
      - de endiuia
      - de cichorio S.
      - de cicho. cũ rhab.
      - de suc.acetos.
      - de agresta
      - de Nymphæa.
    - Aquæ
      - Violarum
      - Endiuiæ
      - Acetosæ
      - Cuscutæ
      - Lactucæ
      - Portulacæ
      - Nymphææ
      - Cichorij
      - Plantagi.
      - Solani.
    - Valẽtiora
      - Oxysaccharum.
      - Syr.de granatis
      - de limonibus
      - de acetositate citri
      - Rob.de ribes.

Bilem

Bilē atrā:

- Clementiora,
  - Mel roſ.
  - Sy. de lupulis
  - Sy. de fumaria
  - Sy. de byſantijs.
  - Oxymel S.
  - Oxymel cōpoſ.
  - Sy. de bugloſſa.
- Valentiora,
  - Sy. de thymo
  - Sy. de epithymo
  - Sy. de pomis
  - Sy. de calamento
  - Sy. de ſcolopendria.

Aquæ:

- Meliſſæ
- Baſiliconis
- Lupulorum
- Fumariæ
- Abſynthij
- Boraginis
- Bugloſſæ
- Scolopendriæ
- Maioranæ
- Florum ſambuci
- Florum geniſtæ.

SYrupos hodie practici aquis diſtillatis cōmiſcere ſolent, & ita potandos præbent, obſeruantq; ut ſit dupla aquarum menſura ad unam ſyruporum. Syruporum autem & aquarum mixtionis quantitas non tranſcendere debet unc. iiij. Exhibentur uerò omnes Syrupi magna ex parte ſummo mane: interdum etiam ueſperi, circa ingreſſum lecti, illi potiſſimùm, qui ſomni conciliandi gratia ſumuntur.

DE SYRVPIS ET AQVIS cuilibet membro appropriatis, Tab. 11.

Syrupi concoquētes pituitam in	Capite,	Mel rof. Sy. de ſtœchad.	Aquæ: Saluiæ, Betonicæ, Maioranæ, Roriſmarini
	Thorace,	Mel uiol. Sy. de hyſſopo, Sy. de praßio, Sy. de calamento.	Aquæ: Scabioſæ, Capilli Ven., Hyſſopi, Saluiæ, Enulæ cãpa.
	Ventriculo,	Mel roſ. Sy. de mentha, Sy. de abſynthio.	Aquæ: Menthæ, Abſynthij, Meliſſæ, Fœniculi.
	Iecore,	Sy. de abſynthio, Sy. de eupatorio, Oxymel S., Oxymel compoſ.	Aquæ: Cuſcutæ, Cichorij, Abſynthij, Apij, Eupatorij.
	Liene,	Sy. de eupatorio, Sy. de thymo, Sy. de calamento, Oxymel S. & cõpoſ.	Aquæ: Cuſcutæ, Geniſtæ, Scolopend., Calamenti, Bugloſſæ.

- Renibus,
  - Sy.de duabus radic.
  - Oxymel compos.
  - Oxymel S.
  - Aquæ
    - Asparagi
    - Saxifragiæ,
    - Fœniculi.
- Vtero,
  - Sy.de arthemisia
  - Sy.de rubea tinctorum
  - Oxymel S. & cōpos.
  - Aquæ
    - Arthemisiæ
    - Matricariæ
    - Melissæ
    - Nepetæ
    - Fœniculi.

Concoquentes bilē flauam in

- Capite,
  - De nymphæá
  - De papauere.
  - Aquæ
    - Lactucæ
    - Plantag.
    - Nenuphar.
- Thorace,
  - Sy.uiol.
  - De iuiubis
  - De liquiricia.
  - Iulep.uiol.
  - De papau.
  - Aquæ
    - Hordei
    - Viol.
    - Capill. Vē.
- Vētriculo,
  - Acetosæ
  - Sy. myrtillorum
  - De cidonijs
  - De agresta
  - De succo acetosæ.
  - Aquæ
    - Lactucæ
    - Cichorij
    - Acetosæ
    - Plantag.
    - Rosæ.

- Iecore,
  - Sy. de succo enduiæ
  - De cichorio cũ rhab.
  - Acetos. S.
  - De bysantijs.
  - Aquæ
    - Endiuiæ
    - Acetosæ
    - Cichorij
    - Portulacæ.
- Liene,
  - Viol.
  - Acetos. S.
  - Sy. de duabus rad.
  - Aquæ
    - Endiuiæ
    - Buglossæ
    - Boragin.
    - Scolopend.
- Renibus,
  - Sy. acetos. S.
  - Acctos. compo.
  - Endi.
  - Violarum.
  - Aquæ
    - Endiuiæ
    - Maluæ
    - Sem. cõm. frig.
    - Solani.

Atrā biliē in

- Capite,
  - D. Lupulis
  - D. fumo terræ
  - De pomis
  - Oxymel.
- Ventriculo, Hepate et Liene
  - Mel ros.
  - De thymo
  - De epithymo
  - Oxymel.
- Aquæ
  - Melissæ
  - Basiliconis
  - Fumariæ
  - Boragin.
  - Buglossæ
  - Scolopend.
  - Maioranæ.

DE MEDI-

DE MEDICAMENTIS PVRgantibus in forma liquida, unumquemlibet humorem. Tab. III.

- Purgãt
  - Pituitam
    - Clementiora,
      - Hiera picra Gal.
      - Agaricus
      - Turbith
      - Diaphœnicon.
    - Valentiora
      - Electuarium elescoph
      - Electua. Indum
      - Diacytoniten
      - Diacarthami
      - Benedicta.
  - Bilem flauã
    - Clementiora
      - Caßia fistularis
      - Manna
      - Diaprunis sim.
      - Catholicon
      - Rhabarbarum.
    - Valentiora,
      - De succo rosarum
      - Diarhabarba. N.
      - Diaprũnis soluti.
      - Stomachum laxati.
      - De psyllio
      - Catharticũ imperiale.

- Atram bilem,
  - Clementiora,
    - Caßia fistularis
    - Diacaßia
    - Diasene leni.
    - Catholicon.
  - Valentiora,
    - Confectio hamech
    - Electuarium de epithymo
    - Diacitoniten.

A mitioribus semper inchoandum erit, quæ aluum leuiter mouent, atq; sine tumultu exonerant: quorum dosis erit ad unc. 1. Si de paulò autẽ ualidioribus, drachmas sex hodie, aut paulò plus minus'ue, pro ætatis, sexus, anniq; temporum ratione, & pro sumentis uiribus practici exhibere solent. Sumuntur autem omnia medicamenta purgantia summo mane, cùm uentriculus ciborum copia non grauatur.

Educentia

DE MEDICAMENTIS PVRganubus solidis, siue in forma pilulari.

Tab. 4

- Educentia
  - Pituitam,
    - Clementiora,
      - Azaireth, De hiera S. } à capite.
      - Elephanginæ, à stomacho.
      - Imperiales
      - De agarico, à pectore.
      - Stomachicæ, à stomacho.
    - Valētiora,
      - De hiera cum agarico, Cochiæ } à capite
      - Indæ
      - Artheticæ, à iuncturis
      - Fœtidæ, à capite.
      - Lucis, ab oculis.
      - De hermod. à iuncturis.
      - De euphorbio.
  - Flauam bilē,
    - Clementiora,
      - De rhabarbaro, ab hepate.
      - Sine quib. à capite etiā pituitā educūt
      - Communes, siue pestilentiales.
    - Valentiora,
      - Aggregatiuæ, à toto.
      - Aureæ, à capite, ut etiam Arabicæ & Azaireth.
      - De aloe.

Atram bilem	Clemētiora	Indæ De fumo terræ.	ab Hepate & splene.
	Valentiora	De lapide lazuli De lapide armeno.	

Pilulæ quæ ad caput expurgandum hodie exhibentur, cæteris maiores esse debent: quò diuitiùs uentriculo immoratæ, potentiùs ad se noxios humores trahant: & hæ uesperi duabus aut tribus horis à cœna sumuntur. Quædam minori forma parantur, ut sunt elephanginæ & communes dictæ, ut statim in uentriculo dissoluantur. Parum purgant, sed uentriculum magis confortant: & illæ solent exhiberi duabus horis ante cœnam. Quæ uerò ad aluum deijciendam, mediocri forma debent esse, & diluculo summo exhibētur. Dosis aūt pilularū, raró drachmā unā excedere debet, nisi in corporibus expertis. Volutantur in puluere uel cinnamomi, uel liquiriciæ: nonnunquam etiam auro obducuntur, ut minori molestia accipi poßint.

DE BOLO

DE BOLO PVRgatorio.

Bolus purgatorius, id est buccella, quantum bucca una uice capere potest, diuersis formatur modis. Aliquando ex simplicibus medicamentis, interdum ex antidotis purgantibus liquidis, quæ excipiuntur saccharo. Nonnunquã etiam ex solidis antidotis, adiectis pulueribus & speciebus, ad uehementiam quorundam corrigendam, atq; syrupo, uel alio liquore excipiuntur, & in formam boli reducuntur. Quantitas autẽ boli nunquam transire debet uncias duas. nam una uice deuoranda erit.

DE INFVSIONIBVS, decoctis, clysteribus, & suppsitorijs. Tabula v.

Infusio hodie dicitur liquor, in quo medicamenta parum trita, uel puluerisata, uel solida, etiam integra macerantur, absque ulla decoctione, per horas plures, noctem totam, biduum, uel triduum, pro natura medicamenti, ut uirtus eius tota in liquorem trahatur & transeat. Diuitibus & delicatis exhibentur, eo quòd gratiores sunt huiusmodi potiones purgatrices, quàm ipsa solidorum substantia. citius etiam distribuuntur liqui-

da, quàm crassat. Oseruādū est quoq; diligēter, ut semper medica mentis purgantibus adijciantur, quæ uehementiam eorum corrigere poßint: & quanto tempore maceranda sint. Hodie duodecim horas, nonnunquam integram noctem & diem macerantur, quæ macerata ualentius colando exprimuntur, aut per colum rarius, ut per manicam Hippoc. transmittuntur. nõnunquam à nonnullis medicamenta purgantia liquida & syrupi, ut gratior fiat potio, ijs commiscentur: alij alterant saccharo, aut cinnamomo, ut patiens se medicamentum sumpsisse nesciat. Aliquando uice infusionis, iusculo aliquo supradicta medicamenta no dulo ligata incoquimus. Quidam hodie iuxta humorum redundantiam, decoctum pro medicamentis purgantibus parant: ut si pituita redundat, è seminibus atq; radicibus, quæ lentos & crassos humores incidunt, & obstructiones liberant: si bilis flaua, è uiolis, lactuca, cichorio, & eiusmodi quæ quæ bilis acrimoniam refrenant, decocta faciunt. Primus modus est hodie magis in usu.

Medicamenta quæ infunduntur seu macerantur liquore aliquo, sunt:

Agaricum,

Agaricum, Dosis est ad.3.v.
Senna, Dosis ad.3.vi.
Rhabarbarũ, Dosis ad.3 iiij. v.aut sex.
Turbith ad.3.i.
Scammonium ℈. s.uel grana iii.
Hermodactylus.
Myrobalani ad 3 iij.
Tamar indi ad 3. ij.
Psyllium ad unc.i.sicut fumus terræ.
Aloë, ad 3.ij.

Et alia permulta super cineres calidos tẽperantur aliquandiu humore siue liquore idoneo, ut uis uehemẽs corrigatur.

Agaricum est familiaris medicina, ubi correcta fuerit.corrigitur autem cum oxymelite scyllitico, aut sale gemmæ, uel zingibere, semper admiscendo tertiam partem: & quia uentriculo aduersatur sua leuitate, debet admisceri aliqua medicina stomachica: sicut Cinnamomum, Garyophy. Mastix, aut calamus aromati. Dantur binæ drachmæ cum oxymelite, uel melle ros. macerati.dosis ad 3.5. Potest dari in forma liquida, aut pilulari, uel pulueris.

Senna corrigitur cũ zingibere, uel datur cũ iure gallinæ, pulli, uel carnium, absq; trituratione.

Rhabarbarũ corrigitur cũ tertia parte spicæ nardi, aut cinnamomi, uel iunci odorati, aut mastichis. Datur cũ sero lactis, aut succo cichorij, uel cũ decoctione purgãte bilẽ flauã. Maceratur in ijsdẽ decoctis, aut in aquis distillatis, idq; in æstate: hyeme uerò in uino albo optimo. In substãtia datur ad.3.iiij.usque.

Turbith

Turbith corrigitur cum subdupla, aut tertia parte zingiberis. Datur cum Melle rof. aut Conf. uiol. uel paffularum decocto, pondere drachmæ unius, aut paulo plus, pro fumentis uiribus. Pituitam glutinofam purgat, longis morbis medetur.

Scammoniũ, id eft diagrydium, corrigitur decoquendo in citonio. Admifcentur ex ijs quæ iucundum fpirant odorem, & ftomachum confortant: ut Anifum, maftix, thymus aut pulegium, &c. Datur per fe cum melle, aut ptiffanæ cremore, uel cũ aqua myrobal. citrinorũ, cum faccharo uiol. uel rof. fyrupo. Alij macerant in oleo uiolato: tunc abfque noxa deorfum uergit. Dofis eft ad fcrup. 1.5.

Myrobalani, quorum genera funt quatuor: citrina, cepula, inda fiue nigra, & emblica. Citrina, bilem flauam: nigra, atram: cepula, pituitam detrahunt: uentriculum & inteftina fua adftrictione roborant. trita, ufta, aut elota, corriguntur cum faccharo, amygdalis dulcibus, paffulis, femine anifi. in forma potabili dantur cum decoctione cõmuni, uel fero caprino. Citrini dantur cum decoctione purgante bilem flauam: nigri, cum ijs quæ atram bilem: alij, cum ijs quæ pituitam. quorum dofis ad drach. iij. aut iiij. trita.

Tamarindus, noxas omnes à calore natas mitigat. Datur ad febres ardentes cum rhabarba. &

cafsia,

cassia Dosis est unc.i. Cõtunditur, contusus in aliquo liquore miscetur, ut in hepatis pass. aqua endiuiæ: uentriculi, menthæ. deinde colando exprimitur, ut aliquid substantiæ eius extrahatur.

Aloe. datur ijs qui capitis doloribus à uentriculo afficiuntur: necnon laborantibus oculorum suffusionib. Dosis est ad. ʒ. ij. ex aqua mulsa.

Polypodium. eius radicis purgatæ, dantur ʒ. ij. ex aqua mulsa. Alij cum odoratis corrigunt eius uim, ut cum zingibere, sem. anisi, gariophillis, cinnamomo, & similibus. Aluum deijcit contra molestiam in gallinaceo iure, tum in ptissanæ cremore radix cocta.

Epithymũ datur adultis tusum, & cribro excussum, ℈. v. aut. ʒ. ij. cum passo, uel aceto mulso: adiecto pauxillo piperis, uel salis gemmæ. parum decoquitur.

Elleborus niger corrigitur cum seminibus odoratis: datur ex passo, aut aceto mulso, ad ℈ iij.

Hiera picra, multùm de se debilis: per se enim data nõ operatur, nisi in debilib. Potest dari in potione: sed propter eius amaritudinẽ præstabit potius dare in forma pilulari, quãuis in potione potẽtius operetur: datur in potione securè ad unc. s.

Mezereon, Esula, & huiusmodi, macerantur in aceto, ut deponant acrimoniam.

Armenius lapis, quo pictores utuntur, datur ad ℈ iiij.

DE

DE DECOCTIS.

Decocta parantur ex seminibus, folijs, radicibus, & plantarum floribus Folia & flores manipulis: fructus, numero: radices & semina, pondere æstimentur. Radicum quantitas unc. iij ad summũ quinq;: foliorum, fasciculorũ manualium quinq;: seminum. ℥ iiij aut sex: florum, manipulorum quatuor non excedat. aquæ mensura, in qua decoquuntur supradicta, libras tres non debet transire. Cæterum cuilibet libræ aquæ, libra semis sacchari & mellis admisceatur. Si uerò decoctionem odoramentis, ut iucundior fiat, parari opus fuerit, cuilibet libræ decocti ℥ ij. odoramentorum commiscendæ erunt.

DE CLYSTERIBVS.

Clysterium uaria sunt genera: ad quorum compositionem, quatuor rebus opus est. Primùm aliquo liquore, ut pisorum, cicerum, pulli, gallinæ, capi, castratorum, uel aliarum carnium aut decocti, iuxta morbi naturam uariari solet. aliquando enim abstergendum, adstringendum, glutinãdum, &c. Secundò, medicamenta purgantia requiruntur, quæ duplo pondere dantur ad ea quæ deuorantur. Tertiò, sunt olea & pinguedines, quæ etiam pro morbi diuersitate uariantur. Quartò, salis genera, ut facultatem excretoriam excitent. præterea aliquando mel, aut saccharum, aut butyrum, aut uitelli ouorum, prout morbus postulat, adijciun-

adijciuntur. Estq; communis regula, quòd ad iuris decocti, uel alterius, libram unam, oleorum unc. iiij. uel iij. pinguedinum, mellis, butyri, sachari unc. i. aut s. uitelli ouorum duo, aut tres: salis uerò ʒ. i. plus minus'ue. Clysterium quidam sunt debiles, quibus utimur in febribus, & in ijs qui longo morbo debilitati, senibus & intestinorũ torminibus: uehementiorib. & acrib. in morbis frigid. longis, & qui exitiale uenenũ sumpserunt.

Herbæ quinq; cõmunes,	Malua Althæa Mater uiol. Atriplex Mercurialis	Singulorũ quãtitas potest esse M. i. decoquãtur ad tertias, et colo diffundãtur, accipiaturq; iuris decocti lib. i. medullæ caßiæ unc. i. adijcitur interdũ Hieræ picræ unc. s. cũ mellis rosa. ʒ. iij. olei unc. iij. & salis ʒ. i.

Clysteres iniici possunt omni tempore, modò duabus aut tribus horis, uel longius à cibo adhibeantur.

DE SVPPOSITORIIS.

Suppositoriorum tria sunt genera. Quædam leuia: & ista nobis sunt familiaria. fiunt enim ex radice betæ, caulis, uel mercurialis, lardo, caseo, stercore humano exiccato, melle perunctis, suillo adipe sal conspersa, ficu inuersa, & butyro, adiecto sale. Quædam uerò mediocria, & fiunt è uitello

tello oui, croco, additis melle & sale, uel quæ è sale & melle componuntur. Quædam sunt uehementiora, ut quæ recipiunt scammonium, euphorbium, elleborum, & huiusmodi pulueres, quibus magna necessitate utimur in morbis magnis. Danda est opera, ut drach. una specierum & salis, unc. 1. mellis addatur. Pulueres triti & cribrati, cum melle cocto aut cera & oleo, donec in unum coeant, miscentur Dum subijciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguedine illita esse oportet. Si uoluerit medicus fortificare uirtutem expulsiuam, subijciat suppositorium Luna in signis existente frigidis: sicut in Cancro, scorpio, & piscibus.

DE SPE-

DE SPECIEBVS AROMATICIS siue confectionibus, unam quamlibet partem roborantibus. Tab. 5.

Respiciunt
- *Caput*
  - Frigi.
    - Diarhodon abbatis
    - Diacoralli
    - Manus Christi
    - → *Ad cerebri paßiones calidas.*
  - *Calid.*
    - Diambræ
    - Mithridatum
    - Diamarg. calidum
    - Electu. pliris arcoticō
    - → *Apoplexiæ, epilepsiæ, et affectibus melancholicis medētur.*
- Thoracē
  - Frigi.
    - Tragacanthum frigi.
    - Diapapauer
    - → *Distillationibus ad pectoralia calidis exhibentur.*
  - *Calid.*
    - Diapenidion
    - Tragacanthum calid.
    - Diacalamentum
    - Diapraßyum
    - Diairis Salomonis
    - → *Ad thoracis et pulmonū uitia, ut sputa lēta, crassa, in pectoralibus contenta.*

Respiciunt

- **Vētriculū,**
  - **Calid.**
    - Rosata nouella
    - Aromaticum ros.d.G.
    - Aromatici garyoph.
    - Diatrion pipereon
    - Diagalanga
    - Dianisum
    - Diacyminum
    - Diacynnamomum
    - Diazingiber
    - Confectio de xilaloen.
    - *Ad prauam uētriculi coctionē, flatus, acidósq; ructus.*
  - **Frigi.**
    - Triasantali
    - Diarhodon abbatis
    - Diacitoniten
    - *Aduersus uētriculi & iocinoris calorem.*
- **Cor,**
  - **Frigi.**
    - Manus Christi
    - Diamarg. frigid.
    - Diacoralli
    - Triasantali
    - *Deiectis uirib. et febribus ardētib. medentur.*
  - **Calid.**
    - Diamarg. calidum
    - Cōfectio de musco dul.
    - Diambra
    - Diacameron
    - Elec. læticiæ Gale.
    - Rosata nouella
    - Mithridatum
    - Theriaca
    - *Aduersus cordis palpitationem.*

Hepar

Hepar	Frigida	Diarhodon abbatis Triasantali	Aduersus iocinoris calores.
	Calida	Dialacca Diacurcuma	Ad iocinoris & lienis obstructiones, ac aquam intercutem.

Componuntur magna ex parte confectiones è speciebus multorum antidotorum, adiectis quibusdam nouis & recẽtibus. Vocantur hodie à nostris practicis rotulæ seu tabulæ: quoniam formam orbicularem accipiunt. Quæ uerò forma sunt longa, morselli & lozengiæ dicuntur. Modus exhibitionis ℥.1. s. aut ℥.ij. pro sumentis habitu & affectu. Dantur diluculò et uesperi, tribus aut quatuor horis à cœna elapsis.

DE CONSERVIS SIVE HODIE conditis uocatis, nec non & trochiscis atq; eclegmatis. Tab. 7.

Respiciunt	Caput	Anthos Rosmarini Acori Lauandulæ E bethonica E pœonia.	Aduersus comitialem morbũ, apoplexiã, & alia capitis & neruorũ frigida mala.
	Frigi.	De nenuphare Rosarũ E prunella Violarum.	Ad uapores in cerebrum irrepẽtes reprimendos.

Respiciunt

Thoracē	Enulæ campanæ Capilli Veneris.	Ad uiscida & lenta sputa è pectoralibus educenda.
Cor	Boragin. Buglossæ Acetosæ.	Palpitationi, melancholicis, & tristibus auxiliantur.
Ventriculum	Absynthij Gingiber conditū Acorus condîtus Saluiæ Citria condîta.	Ventriculum firmant, concoctionem iuuant, orisq; suauitatem efficiunt.
	Rosarum Cichorij Acetosæ Cotonea condita De nenuphare.	Acrimoniā bilis obtundūt, uehemētioribus febribus subueniūt, doloribus quos bilis creat: et capitis dolores sedant.

Nullus in ijs sumendis præscriptus est modus : usus hodie seruat, ut mane & uesperi nucis iuglandis quantitate exhibeantur. nonnunquā his admiscētur pulueres aromatici, & cum saccharo uel syrupo appropriato, mixtura quam uocant, conficitur.

DE TRO-

DE TROCHISCIS.

Trochisci	Aperitiui,	Derhabarbaro De eupatorio De myrrha.	Ad hepatis obstructiones & febriū horrores, quos pituita creat, necnō aquā intercutē.
	Alkeket. Cōstrictiui,	De spodio De uesicaria De terra Lēnia De caphura De berberis.	Ad febres ardentes, iocinoris calefactionē, atque uentris profluuium.

Trochisci, cū usus postulat, triti ex aqua aut uino, aut alio quouis liquore ebibendi exhibentur. Nonnunquam antidotis, saccharo, pilulis, clysteribus, unguentis, alijsq́; huiusmodi cōmiscentur. Trochiscorum, qui sine aliorum medicamentorum mixtione sumuntur, dosis non debet transire ʒ.1. uel ʒ.1.s. & 2. quorum compositionem opium ingreditur. ∋.1. aut ʒ.s. dantur.

DE LOCH, SIVE ECLEGMATIS.

Loch	Mitiora,	De pino Me. De pulmone uulpis Me. De caulibus Gordonij.	Tußi diuturnæ & asthmati medentur.
	Ualētiora,	Sanū & expertū De squilla.	Asthmati antiquæ à craßis et uiscidis humoribus auxiliātur.
	Frigidū.	De papauere.	Tußi à caliditate & siccitate subuenit.

Possunt sumi omni hora, præter loch de papauere, qui datur hora post cœnam.

DE STVPEFACIENTIBVS, SOMnum prouocantib. & de ijs quæ uomitũ prouocant. Tab. 8.

- **Stupefacientia & somnũ prouocantia, interius sumẽda.**
  - Mitiora
    - Sy. uiolaceus
    - Syrupus de papauere
    - Succi
      - Lactucæ
      - Semperuiui
      - Solani
      - Portulacæ
      - Cicutæ
    - Conserua Violarum
    - Conserua Nymphææ
  - Valentiora
    - Philonis antidotũ
    - Athanasia
    - Dialibanum
    - Diacodyõ Micleta
    - Vehemẽtiorib. nõ nisi maxima necessitate utẽdum est: neq; cõtinuis dieb⁹, sed ex interuallis talia sunt dãda. Dosis est à ℈ ij. usq; ad ʒ.i. cũ syrup. ros.
- **Exterius admouẽda**
  - Oleum uiolaceum
  - Oleum mandrago.
  - Vnguentum populeonis
  - Decoctũ corticis mãdrago.
  - Semen hyoscyami
  - Lac muliebre
  - Semen papaueris
  - Decoctum salicis
  - Opium
  - Anethũ uiride in oleo coctũ
  - Consultius est primò his quæ extrinsecus admouẽtur, uti (scil. ut tẽporibus illinantur) quã quæ intra corpus sumuntur.

Cauendum

Cauendum aũ, tne unquã mẽbris principalibus, ut cerebro, cordi, iecori adhibeantur: neq; pueris, ſenioribus, grauidis, ac alijs imbecilioribus applicentur.

Mitiora ſimplicia, uomitũ elicientia	Aqua calida Hordei decoctum Ficuũ recentiũ lõga comeſtio Oleum crudũ digitis aut penna in os dimiſſum.	Sumuntur cum unctuoſis, uel ſine.
Mediocria	Atriplicis ſemen & radix Semen: Raparum, Naſturtij, Erucæ, Melonum Cucumer aſininus Naſturtium Radix bethonicæ.	Iſta in aqua decoquũtur, et cũ oleo uel unctuoſis aſſumũtur.
Compoſita	Sy. acetoſus. S. & compoſ. Oxymel. Hydromel.	A' cibo ſumuntur ad unc. iij.
Valentiora	Radix rhaphani, & ſemẽ eius Cæpæ, & ſemen eius Baurach Vterq; elleborus Radix cucumeris ſylueſtris Flores ſparti Nux uomica.	Sumpturis iſta uehementiora, confert præſumere paucũ cibum: neq; hæc imperari debẽt niſi ubi ſtrãgulatus ſuſpicio imminet.

Aduertendum, potiones quæ uomitus ciendi gratia bibũtur, tepidas, affatimq́; sumendas esse.

DE ERRHINIS, MASTICATORIJS, odoramentis, & suffumigationibus. Tab. 9.

Errhina

- *Mitiora,*
  - *Aquæ distillatæ capitales*
  - *Anagallidis utriusq; succus*
  - *Succus cæparum*
  - *Succus cyclaminis*
  - *Succus braßicæ*
  - *Succus foliorũ enulæ cãpanæ*
  - → *Liquida naribus illinuntur aut iniiciuntur, interdum oleis & speciebus aromaticis ca. admiscentur.*
- *Valentiora*
  - *Succus struthij*
  - *Succus rad. nigellæ*
  - *Succus marrubij*
  - *Castorium*
  - *Piper*
  - *Elleborum album.*
  - → *Quæ sicca sunt, calamo induntur naribus: uel aliquo liquore, aut cera componuntur, & filo naribus induntur.*

Liquorum unc .s. una uice infudisse sufficit. Vnicè tamẽ obseruandum, ut qui sumunt, priùs os aqua impleant, ne è naribus per uias siue meatus defluãt succi. ac caput in posteriora reclinandum: neq; his utendum, nisi corpus prius uacuatum fuerit medicamento deiectorio, aut phlebotomia. Horum usus est in longis capitis morbis, præsertim morbo comitiali, narium obstructionibus, odoratus difficultate, & oculorum affectibus antiquis.

De maſticatorijs, ſiue apophlegmatiſmis.

Maſticatoria

- *Mitiora*: Hyſſopus, Origanum, Thymum, Pulegium, Cappares
- *Valentiora*: Sinapi, Maſtix, Radix acori, Zingiber, Piper, Pyrethrum.

Retinentur in ore, & commãducantur, dẽtibusq; confringũtur, aut contuſa & liquore aliquo uel melle excipiuntur, & manſiles paſtilli formãtur.

Vtendum maſticatorijs maximè matutino tẽpore, quum corpus expurgatum eſt à reliquis excrementis: atq; poſt illorũ uſum, os abluendũ eſt aqua, uel melicrato, aut ptiſſana.

De odoramentis.

Calida odoramẽta

Styrax	Ladanum
Lignũ aloes	Maiorana
Cinamomũ	Caryophylli
Maceris	Ladanum
Maſtix	Lauandula
Muſcus	
Nigella	
Iuniperus	
Geniſta	
Maioran.	Thus
Garyophylli.	Ocymum

Citra ignis acceſſionẽ fiunt, ſuo odore cerebrũ alterant, oleo uel aliquo liquore orbiculi ad uſum formãtur, aut unguẽta uel poma trita excipiuntur liquore.

Frigida	Nenuphar ex nyphæa Oleum uiolarum De papaue.	Rosæ Viola Sātali.	Camphora Vnguentū populeonis. Mādrag.

Vsus horum est ad iucundum odorem faciendum, ad pestilentiæ contagia arcenda, ad distillationes à capite ad pectoralia: tuncq; naribus admouentur.

De suffumigationibus.

Saluia Rosmarin. Maceris Cinamomum Thus, Myrrha	Maiorana Basilicon Garyophyl. Lignū aloes Mastix.	Trita ista excipiūtur liquore, incendūtur, aut ignitis carbonibus iniiciūtur.

Vsus est ad odorem gratū comparandū, ad distillationes à capite ad pectoralia, ad pestilētiæ contagia arcenda: tunc naribus admouētur. conueniunt Asthmaticis, ubi uapor per os recipiendus.

DE OLEIS, VNGVENTIS, LInimentis, Emplastris, & Cataplasmis. Tab. 10.

Repellētia frigida, et adstringentia,	Oleū rosa. omphac. Oleum myrtinum Violarum Nymphææ Papaueris Citoniorum.	Refrigerant, adstringunt, incādescentibus inflāmationum feruoribus medentur.

Dige-

Digerētia, siue rarefacientia
- Mitiora
  - Oleū chamæmeli
  - Anethinum
  - Rosatū cōpletum
  - De nucibus
  - Amygd.dul.
  - — ista tēperato calore rarefaciunt, ad longas maximè febres discutiendas accommodantur.
- Valētiora,
  - De iunipero
  - Laurinum
  - Constinum
  - Rutaceum
  - Mastichinum
  - Absynthij
  - Nardinum
  - Vulpinum
  - Amygd. amararū
  - Scorpionum.
  - — Calefaciunt, resiccant, membra refrigerata & imbecilla roborāt, neruorū morbis medentur.

De unguentis.

Vnguenta repellentia frigi.
- Populeon
- Infrigid. Gale.
- Santalinum
- De bolo
- — Ad partes refrigerādas accōmodantur: erysipelæ alijsq; calidis inflāmationibus medentur.

Calida ualenter rarefaciētia siue digerentia.
- Aregon
- Martiatum
- Agrippa
- Dialthæa
- De meliloto
- Alabastrum
- — Aduersus frigida corporis mala, resolutionem, coxendicem, nephritem, febrium pituitosarum horrores maximè faciunt, emolliunt duricies, &c.

Vnguenta

Vnguenta componuntur ex speciebus, iuxta morbi naturam, oleis & cera: interdum adhiben tur adipes, medullæ, butyrum, & similia, aliquan do gummi commiscentur, nonnunquam succi. ingredientia quædam seorsum debent pulverisari. De *cera non datur præscriptus modus, nisi ad cõ sistentiam unguenti adijcitur.* Hodie *in componendis unguentis practici obseruant, ut unciæ uni oleorum uel alterius liquoris, drachmam unam pulueris & unc. 2. ceræ adhibeamus. Sed præstat arbitrio medici ceræ quantitatem relinquere.*

De Linimentis.

Linimenta *ex eisdem ferè rebus fiunt, quibus unguenta, dempta sola cera: consistentiam paulò molliorem & liquidiorem accipere debent.* Hora *applicandi unguenta & linimenta laudabiliora, est post uniuersas euacuationes.*

De Emplastris.

Emplastra *ex herbis, floribus, radicibus, speci ebus grossa arte cõtusis cum oleis, uel alijs liquo ribus simul mixtis, uel bullitis.* Herbæ *& flores per* M. *numerantur: radices per unc. aut drach. similiter pulueres & farinæ.* Obseruant *hodie in componendis emplastris, ut cuilibet manipulo oleorum aut alterius liquoris unc. 1. aut unc. 1. s. commisceatur.* Præterea, Emplastrum *ex herbis uiridibus & radicibus, si quando* Medicus *componere*

ponere intendat, tantum bulliri iſta oportet, donec ad ſpiſsitudinem ueniant: deinde adduntur liquores, ut uel oleum, adipes, butyrum, & huiuſmodi iuxta Medici arbitriū, uolētis uel digerere, uel ſuppurare. Si uerò cum melle emplaſtrum ſit componendum, pro lib. 1. mell. ſpecierum unc. 4. admiſcentur: compoſitum emplaſtrum, linteolo affectæ parti adhuc calidum illitum admoueatur.

De Cataplaſmatis.

Cataplaſmata ab emplaſtris differunt, quæ fiunt tantùm è plantis uiridibus contuſis, uel iiſdem ad mollitudinē uſq; in aqua decoctis. Ea abſq; aliquo liquore pingui. hypochondrijs adhiberi ſolent, alijsq; partibus. Quæ ſuſpecta ſemper ſunt, niſi prius corpore uacuato.

θεῷ δόντος, τέλος.

BASILEAE, EX OFFICI-
na Ioannis Oporini, Anno Salutis humanæ M.D.LXIII.
Menſe Ianuario.

